SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
5/2013
9.február 2013

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

NEVYBERANÉ ÚTOKY NA ĽUDSKÚ DÔSTOJNOSŤ Strana 4.

STRIEBORNÁ EKONOMIKA AKO CESTA Z KRÍZY Strana 5.

NITRIANSKE ŽRIEDLO KRESŤANSKEJ HISTÓRIE Strana 6.

VLÁDNE SYSTÉMOVÁ KRÍZA GLOBÁLNEHO KAPITALIZMU Strana 8.

ZVON ALEBO SÝKORA - MUŽ JEDNEJ HRY Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Lenin vraj kedysi brzdil nadšencov, aby nevytrhávali koľajnice len preto, že ich stavali kapitalisti. My sme boli po novembri podobní – rušili sme aj tie poľnohospodárske družstvá, ktoré sa po rokoch biedy pozviechali, desaťročia dobre fungovali, ale zakladali ich komunisti, takže sme ich museli vytrhať aj s koreňmi. Dnes kedysi sebestačná krajina polovicu potravín dováža. Tak sme rušili aj mnohé zákony, ktoré mali zmysel – a potrebovali sme na to dvadsať rokov, aby sme si chybu uvedomili. Aspoň že tak!

Keď som pred niekoľkými rokmi pripravoval dvojzväzkové memoáre národného umelca, sochára Tibora Bartfaya, pri našich dlhých debatách mi okrem iného vraví (vyberám z knihy Tisíc a jeden príbeh sochára Bartfaya): „Vieš, prečo mohli byť úžasné farebné kompozície Albína Brunovského na jednej zo stien parlamentu alebo v inom vestibule fascinujúce Dobešove kinetické diela? Pre úplne jednoduchú vec. Pre hlavu päť. Tento paragraf stavebného zákona záväzne určoval povinnosť vyčleniť časť investičných nákladov na výtvarné dotvorenie architektúry. Toto nám chýba. Hlava päť. Ako ju dostať do hláv poslancov? Ako ju znovuzrodiť a presadiť do života?“

Je to tu. Návrh zákona sa pripravuje a ak sa v Národnej rade SR schváli, má platiť od roku 2014. Aby naše nové stavebné súbory neboli len chladnou developerskou architektúrou, nedemonštrovali len silu peňazí a nestávali sa iba chrámami obchodu, ale boli prívetivejšie k ľuďom, aby bolo dosť peňazí aj na fontánky, sochy, mozaiky, sgrafitá, veľké maliarske diela, aj na pamätníky našej minulosti, aj na panteón osobností slovenských národných dejín.

Možno len dve-tri percentíčka pre krásu a dobrý pocit zo sveta, v ktorom žijeme. Krása by sa ani za tú almužnu neurazila. Krása je skromná.

A okolo nás by bolo zrazu neuveriteľne veľa pekných vecí.

Ján ČOMAJ

R - 2013007

NEOGRAFIA MARTIN

www.neografia.sk

ISSN 0862-8823 05

9 770862 882007

Konali sa desiatky podujatí po stopách kodifikátora Antona Bernoláka

Premiér ďakuje Matici, že nešetríme silami

Michal BADÍN - Foto: Maroš M. BANČEJ

Bolo to veru tak, Matica slovenská ako jediná kultúrna ustanovizeň si dôstojne pripomenula Rok Antona Bernoláka, ktorý zaradilo UNESCO do svojho kalendára. Kultúrny svet si pripomínal 250 rokov od narodenia (3. októbra 1762) a 200 rokov od úmrtia (15. januára 1813) muža, ktorý ako sám povedal: „Z nevymluvnú prácú slovenskej dal sem sa do cesty.“ Potešilo, že si matičné aktivity pri svojej pracovnej zaujatosti všimol aj predseda vlády. Citujeme z jeho listu:

Vážený pán predseda,

Úvodom mi dovoľte zaželať Vám veľa úspechov v novom roku 2013 pre Vás osobne aj pre inštitúciu, na čele ktorej stojíte, pre Maticu slovenskú. Pri tejto príležitosti by som Vám rád vyjadril vďaku za to, že Matica slovenská ako jediná slovenská kultúrna inštitúcia minulý rok vyhlásila Rok Antona Bernoláka pri príležitosti 250. výročia jeho narodenia a 15. januára 2013, keď si pripomíname 200. výročie jeho smrti, tento Bernolákov rok aj uzatvára symbolicky v Bernolákove.

Pamäť národa treba opakovane obnovovať. Pri svojej vyťaženosti som sledoval aktivity Matice slovenskej skôr z diaľky, ale viem, že ste zorganizovali Národnú púť na Devín, že ste spolu s farnosťou v Bratislave v Chráme svätého Martina zorganizovali slávnostnú svätú omšu za Antona Bernoláka ako vďaku za jeho prácu katolíckeho kňaza i veľkého národovca pre slovenský národ. Napokon najväčším požehnaním jeho konania je vytvorenie prvej písomnej slovenčiny. Je mi tiež známe, že ste na Bratislavskom hrade pripravili nádhernú slávnostnú akadémiu v réžii a interpretácii Juraja Sarvaša, Idy Rapaičovej a Jozefa Šimonoviča. Musím poznamenať, že výber miest, kde ste Bernolákovi v Bratislave vzdali hold, je skvostný. Chcem sa Vám preto pri príležitosti ukončenia roka Antona Bernoláka poďakovať, že nešetríte silami.

Rád by som Vám v roku 1 150. výročia príchodu solúnskych bratov sv. Cyrila-Konštantína a Metoda na naše územie a v roku 150. výročia vzniku Matice slovenskej zaželal úspešný rok nádhernej spolupráce na území nášho národa.

S pozdravom
Robert FICO

Zľava: M. Tkáč, predseda Matice, D. Machala a poslanec D. Jarjabek s premiér om pri soche Ľ. Štúra v Bratislave.

A tak už len zhrňme, čo všetko sme pripravili na počesť rodáka z oravskej Slanice, ktorý sa dal do cesty, „ešče nikdo kterej svími ňešlápal paty“. Začal „brúsiť“ našu spisovnú reč, zanedbávanú od čias jej pozdvihnutia na európsky prestol Konštantínom Filozofom v 9. storočí.

▪ DAL NÁM REČ

V Martine pred matičnou budovou sme 2. októbra za účasti členov parlamentného Výboru pre kultúru a médiá, ktorý práve v Matici zasadal, slávnostne odhalili Bernolákovu bustu. V Bratislave sa konala bohoslužba v Katedrále sv. Martina, na ktorej biskup F. Rábek vysvätil základný kameň budúceho pamätníka bernolákovcov, ktorý by mal byť na mieste ich štúdia na Bratislavskom hrade. Tu sa konala premiéra scénického pásma Slovenskej dal som sa do cesty, ktoré klasicky perfektne zvládli naši skvelí umelci na čele s J. Sarvašom. Reprízu zhliadli diváci v Ivanke pri Dunaji i na bratislavských Kramároch – škoda len, že ju nenakrútila naša RTVS, veď odzneli na nej v podaní Idy Rapaičovej netušene krásne originálne Hollého verše. Na devínsku faru sme inštalovali pamätnú tabuľu, lebo tam Bernolák strávil dva mesiace prázdnin predtým, ako vyšli základné diela spisovnej slovenčiny. Je až neuveriteľné, že na Devíne čerpali inšpiráciu všetci najvýznamnejší slovenskí jazykovedci: Konštantín, Bernolák i Štúr. Bernolákovské matičné podujatia sa konali aj v Nových Zámkoch, kde je Bernolák pochovaný, v Trnave, kde založil Slovenské učené tovarišstvo, aj v Bernolákove, kde ako v Čeklísi bol kaplánom, ale aj na rodnej Orave, v Michalovciach, Rožňave, Lučenci a na ďalších miestach, kde boli výstavy či besedy o románe Bernolák, ktorý v rámci osláv vydalo matičné vydavateľstvo. Matica dokázala, že naozaj môže a chce byť svedomím národa a uchovávateľom jeho hodnôt.

3 OTÁZKY PRE: MUDr. Richarda RAŠIHO, primátora mesta Košíc

Metropola východu sa stala centrom európskej kultúry

• Košice sú spolu s francúzskym Marseille európskym hlavným mestom kultúry v roku 2013. Čo vaše mesto sprevádzalo k dosiahnutiu tejto pocty?

Snažím sa robiť pre mesto Košice a jeho obyvateľov všetko, čo je v mojich silách. Máme za sebou dva roky, počas ktorých sme dokázali vyriešiť viacero pálčivých problémov, ktoré Košice trápili.

• Znamená to, že Košičania prišli s nápadom uchádzať sa o európske hlavné mesto kultúry?

Dá sa to tak povedať. Je to výsledkom spoločného úsilia všetkých Košičanov. Košice sú dnes centrom kultúrnej kreativity a objavuje ich čoraz viac zahraničných turistov i médií. Nedávna reportáž CNN nás zaväzuje k tomu, aby sme dokázali, že titul nebude v Košiciach iba záležitosťou tohoto roka. Verím, že Slovensku i svetu dokážeme, že sme a budeme centrom európskeho kultúrneho diania aj po oficiálnom otváracom ceremoniáli.

• Ktoré najzaujímavejšie kultúrne podujatia a udalosti, ale aj vynovené kultúrne pamiatky mesta Košíc čakajú na návštevníkov?

Divadelné, tanečné, hudobné predstavenia, zaujímavé výstavy, rôzne alternatívne podujatia ponúknu naozaj pestrú paletu akcií. Po prvýkrát sa Košičania stretnú v zrekonštruovaných parkoch s inštaláciami a predstaveniami. Lepšie sa zorientujú v Uličke remesiel. Z amfiteátra sa stal pestrofarebný priestor na rôzne kultúrne a spoločenské aktivity a v neposlednom rade aj na znovuobjavenie premietania filmov. Okolie Košického hradu je bezpečnejšie. Kultúra sa rozvinula aj do mestských častí, a to prostredníctvom výmeníkových staníc tepla, z ktorých sa stali centrá kultúrneho a športového diania pre deti, mladých, dospelých i seniorov.

Zhovával sa František MRVA
Foto: autor

V SNN 6/2013 SI PREČÍTATE

- Na Slovensku je málo politikov, ktorí zastávajú záujmy pôdohospodárov
- Park kontroverzného Horthyho v susednom Maďarsku ostáva naďalej...
- Slovenské Tešedíkovo zostane Tešedíkovom, teda... aspoň zatiaľ

SLOVENSKO

Existovala šanca, aby socialisti po roku 1945 vybudovali samostatný štát alebo federáciu?

Slovenskí komunisti a slovenská národno-štátna emancipácia

Peter MULÍK – Foto: archív SNN

V Bratislave sa konala konferencia Gustáv a Husák a jeho doba. Historický rozbor života Gustáva Husáka ukázal, že jeho národné ambície boli vždy podriadené jeho ideologickému presvedčeniu komunistu. Mohli teda slovenskí komunisti napriek svojmu „internacionálnemu vierovyznaniu“ v turbulentnom období po roku 1945 zachrániť v nejakej podobe slovenskú štátnosť?

Napriek tomu, že Slovensko po roku 1945 nebolo suverénnym štátom, jeho vnútorný vývoj sa vnútornou zotrvačnosťou uskutočňoval v prvých povojnových rokoch relatívne autonómne. Išlo o možné smerovanie k demokracii s dominantnou nekomunistickou politickou stranou v podmienkach samostatného Slovenska a o model dôslednej federalizácie česko-slovenského štátu aj v prípade komunistickej supremácie.

■ **NEKOMUNISTICKÉ RIEŠENIE**

Vzhľadom na spoločné uhorské dedičstvo je vhodné porovnať povojnový vývoj na Slovensku s vývojom v susednom Maďarsku. V Maďarsku vyhrala voľby tiež nekomunistická Nezávislá maloroľnícka strana s 57 percentami. Komunisti a ľavicový blok svojimi masovými demonštráciami donútili vylúčiť zo strany 20 „reakčných“ poslancov, čím stratili politickú prevahu. Po víťazstve DS na Slovensku komunistická tlač priamo nabádala inšpirovať sa príkladom odstavenia nekomunistickej väčšiny v maďarských politických zápasoch v marci 1946. Aj pri hypotetickom zachovaní slovenskej štátnosti nekomunistický vývoj na Slovensku by nebol býval možný, lebo Slovensko sa podobne ako Maďarsko ocitlo v sovietskej sfére vplyvu. Prokomunistickú politiku okrem komunistov podporovali dokonca nielen sociálni demokrati a prezident Beneš, ale aj silné skupiny vo vedení slovenskej Demokratickej strany.

Slovenské národné povstanie v auguste 1944 bolo po juhoslovanskom odbojovom hnutí druhé najväčšie antifašistické ozbrojené vystúpenie v Európe. Keďže v čase jeho vzniku bolo jasné, že Slovensko bude patriť do sovietskej sféry vplyvu, slovenskí komunisti mali príležitosť uskutočniť aj komunistickú formu slovenskej štátnosti alebo spolu s českými komunistami aspoň federatívnu formu štátu – tak ako v Juhoslávii. Politický vývoj na Balkáne, usmerňovaný komunistami, viedol k vytvoreniu predpokladov na federatívne budovanie juhoslovanského štátu. Tento program rešpektoval aj ostatné nesrbské národy (Slovincov, Čiernohorcov a Macedóncov). Československí komunisti na rozdiel od juhoslovanských už v exile začali utužovať pragocentrizmus a aj v povstaní 1944 neprejavili nijakú vôľu riešiť federalistické vzťahy dvoch štátotvorných národov v ČSR. Edvard Beneš pokračoval v presadzovaní unitaristickej koncepcie štátu napriek tomu, že vedel o vnútorných príčinách rozpadu ČSR spočívajúcich aj vo fikcii „československého národa“.

■ **FEDERALIZÁCIA STRAŠIAKOM**

Slovenským komunistom chýbala chuť a program vyriešiť národnostnú otázku v ČSR. SNR po svojom príchode do Košíc propagandisticky a pritom bez štátoprávnych záruk vyhlasovala, že „v dorozumení s predstaviteľmi českého národa upravíme v novom Česko-Slovensku pomer Slovákov a Čechov na základe úplnej rovnosti tak, aby si na Slovensku Slováci a v Čechách Česi spravovali svoje veci“. Slovenskí komunisti sa na svojom prvom snemovaní po prechode frontu v Košiciach ústami svojho podpredsedu Gustáva Husáka zriekli modelu vlastného štátu: „Odmietli sme tisovskú koncepciu samostatného štátu za každých okolností.“ A hoci v texte jeho prejavu nájdeme pasáž, kde hovorí: „... želáme si federatívny štát, štát jednotný a spoločný, v ktorom by si každý z národov vládol sám. ... Na Slovensku má mať slovenský národ svoju slovenskú demokratickú vládu a svoj slobodne volený parlament“, je zrejmé, že išlo ozaj iba o želanie, lebo tieto jeho návrhy neboli oficiálne predložené. Federalizácia podľa vzoru Juhoslávie bola strašiakom československého londýnskeho exilu. Tlak na určitý druh federalizácie ČSR pod sovietskym diktátom by sa bol zrejme rýchlo po vojne objavil, najmä ak by Podkarpatská Rus ostala súčasťou obnoveného štátu. Preto bolo pre Prahu výhodné odstúpiť túto časť územia štátu napriek tomu, že jeho hranice spred septembra 1938 formálne zaručovala zmluva medzi ČSR a ZSSR z 22. decembra 1943.

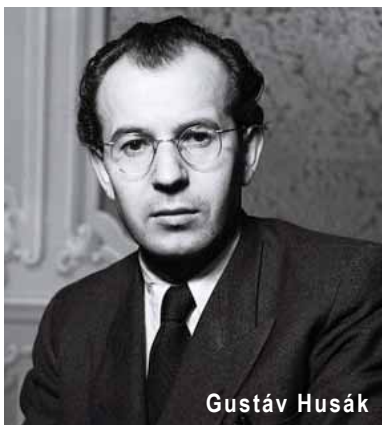
Gustáv Husák

Splnomocnenec pre rómsku menšinu Peter Pollák sa odchádza učiť od Indiánov

Poznávací zájazd či dobrodružnú dovolenku platia Američania

Viliam KOMORA

Splnomocnenec, poslanec a vysokoškolský pedagóg P. Pollák bol v USA mesiac študovať prácu s menšinami. Ako povedal, najviac sa tešil na jednu z menšín – indiánsku komunitu. Jeho pobyt mu našťastie financuje americké veľvyslanectvo v Bratislave. Otázka je, aký má tento poznávací zájazd či lepšie dobrodružná dovolenka zmysel? Aké riešenia na dôležité problémy s rómskou menšinou prinesie Pollák z USA?

Otázne je tiež, či to je tá pravá destinácia, kde má ísť, a pravá menšina, ktorej sa má venovať? Asi by si mal naštudovať históriu amerického kontinentu. Zistil by, že Indiáni sú pôvodní obyvatelia Ameriky. Menšina, ktorej agendu vedie, sú prisťahovalci spred niekoľkých storočí. To je zásadný rozdiel. Biela rasa Indiánov vojensky i sociálne porazila a nanútila im jej spoločenské konvencie, ktoré tzv. červených Indiánov de facto vyhubili. Rómom na Slovensku nikto nič nevnucoval, práve naopak.

■ **ÚNIK PRED REFORMOU**

Pollák pritom podľa médií tvrdí, že spôsob obživy Rómov na Slovensku pred sto rokmi je podobný ako pôvodný spôsob obživy Indiánov. Ťažko si predstaviť, že by na Slovensku pred sto rokmi Rómovia získavali obživu lovom alebo zberom. Človeka pri hodnotení výletu splnomocnenca skôr napadne, že uniká pred vlastnými problémami, vlastným etnikom a vlastnou reformou. Pôvodne mala byť rómska reforma predstavená do konca novembra, neskôr to posunuli na koniec roka. Od novembra uplynuli dva mesiace, prezentácia nikde a problém sa odkladá o ďalší mesiac. Akoby priznal, že nepozná riešenie, nevie, čo má robiť on a ani štát v tejto oblasti. Vidíme to minimálne 23 rokov.

Prázdne slová a ničnerobenie v rómskom probléme vrhá zlé svetlo aj na vládu SR. Môže to mať negatívny vplyv aj na ministra vnútra Roberta Kaliňáka, ktorý uveril ich predsavzatiam. Radi by sme sa mýlili, veď z národnostného, a najmä zo sociálneho hľadiska musia byť Rómovia prioritou Slovenskej republiky.

■ **BÚRALI V ZIME**

Pollák hovorí, že v USA sa chce poučiť o možnosti obživy formou tradičných remesiel. Na otázky či to bude v oblastiach ako košikárstvo či kováčstvo, teda v tom, čomu sa Rómovia na Slovensku pôvodne venovali, však odpovedá vyhýbavo. Verejnosť si kladie otázky, či sa v rámci reformy budú zriaďovať rezervácie a pri nich kasína alebo sa začne ťažba nerastov pod osadami ako obdoba zdrojov obživy Indiánov v USA? Doplňme, že počas zimy bolo na niektorých miestach Slovenska vysťahovaných z osád a provizórnych prístreškov viacero neprispôsobivých občanov a chatrče zbúrané. Nemohli kompetentní počkať na teplejšie počasie? Kde bol vtedy splnomocnenec...?

AKTUÁLNE

■ **USA NEPOMÔŽE**

Strana rómskej únie aj pre nečinnosť reformy plánuje petíciu za zlepšenie ich situácie. Kritizujú P. Polláka, I. Matoviča a plánujú pochod Rómov pred Úrad vlády SR. Dokonca varujú pred návratom rabovania z roku 2004. Upozorňujú na zbytočnosť splnomocnenca pre Rómov, keďže máme splnomocnenca pre národnostné menšiny. Majú pravdu! Zatiaľ nič konkrétne nevyriešil. Iní ľudia a organizácie aktívne pracujú v teréne s touto komunitou, a to bez školení a pobytov v USA. A prináša to žiadané ovocie. Rímskokatolícky kňaz Jozef Červeň je aktívny v Rakúsoch, predtým Toporci, Spišskej Belej či Luníku IX. Pomáha im nájsť prácu, podporuje ich vzdelávanie. Gréckokatolícky kňaz Martin Mekel v rámci Gréckokatolíckeho formačného centra v Čičave zriadil chránenú dielňu Roma art. Rómovia už rok vytvárajú rezbárske diela v spolupráci so skúseným umeleckým vedúcim, učia ich aj ako byť finančne aktívni. Zastrešujú päť hudobných skupín a dva divadelné súbory. Rezbári vyrobili niekoľko veľkorozmerných drevených sŕdc, sochy anjelov pre detské onkológie a drevený betlehem pre Vranov nad Topľou. Chcú rozšíriť počet pracovníkov, ako aj priestory. O ich šikovnosti a kreativite svedčí, že uvažujú o vytvorení súsošia sv. Cyrila a Metoda pre Maticu slovenskú. Stalo by sa pozitívnym signálom pre slovenskú verejnosť a národnostné vzťahy zblížením sa Slovákov s touto národnostnou menšinou, a to v spolupráci s najstaršou slovenskou národnou ustanovizňou Maticou slovenskou.

■ **NÁVRH MATICE**

Matica slovenská tiež priložila ruku k dielu. Navrhuje rómsky problém vyriešiť aktívnym prístupom menšiny k práci. Na Slovensku je množstvo neobrábanej pôdy. Ponúknime úhory Rómom, nech pôdu zúrodnia a dopestujú na nej potrebné potraviny, samozrejme za pomoci a asistencie sociálnych štruktúr štátu. Na Slovensku však býva zvykom konkrétne návrhy prehliadať. Poďme radšej všetci spoločne na rodeo.

VŠIMLI SME SI

Prvá cesta na Slovensko

Nový prezident ČR M. Zeman.

Novozvolený český prezident Miloš Zeman sa cíti byť prezidentom „dolných desať miliónov“. Už v prvých slovách po zverejnení výsledkov sčítania volieb naznačil, že do čela Českého štátu sa vracia človek, ktorý má pocitovo i politicky bližšie k ľavicovému sociálnemu prostrediu ako jeho dosluhujúci predchodca Václav Klaus.

Európa získala na Pražskom hrade silného spojenca. Doteraz ho obýval skôr jej odporca a negátor viacerých spoločných európskych výziev. Bratislava získala na Hradčanoch partnera, ktorý môže iba zlepšiť aj tak doteraz celkom uspokojivé vzťahy medzi Českou a Slovenskou republikou. Miloš Zeman už na svojej prvej improvizovanej tlačovej konferencii opísal kontúry sociálne spravodlivého štátu, v ktorom by malo právo a morálka víťaziť nad pokrytectvom či už zo strany politikov alebo médií. Na otázku redaktorky Mladej fronty Dnes (majiteľa slovenského denníka SME, ktorý kandidáta Miloša Zemana bez problémov v titulkoch svojich novín označil viacnásobne za hulváta), pýtajúcej sa na to, aké by mali byť médiá podľa predstáv Miloša Zemana, víťaz prezidentských volieb povedal: „Pravdivé, nemali by robiť politiku, ale hľadať pravdu. Ale nielen takú pravdu, akú im nadiktujú ich šéfredaktori, ktorí sú platenými politickými či spolitizovanými majiteľmi.“ Česká republika zvolila svojho prezidenta v historicky prvej priamej voľbe. V prípade Miloša Zemana išlo o občianskeho kandidáta, nenavrhovala ho žiadna politická strana, dokonca ani jeho bývalá Sociálna demokracia priamo neodkázala voličom, aby ho volili. To by mohol byť krásny príklad pre Slovensko, ktoré by sa malo raz navždy vyvarovať tých kandidátov, ktorých na straníckych grémiách vyberajú a voličom ponúkajú politici so svojimi takými či onakými zámermi a záujmami.

Ivan BROŽÍK
Foto: blesk.cz

Ľudia 21. storočia sa musia navzájom vážiť a ctiť históriu druhého

Poškodzovanie sochy Cyrila a Metoda

Bronzové súsošie sv. Cyrila a Metoda, ktoré stojí v strede kruhového objazdu na Námestí Lajosa Kossutha v Komárne, bolo niekoľkokrát poškodené. Opakovane bolo terčom útokov vandalov. S jeho osvetlením boli tiež problémy. „Spočiatku to zabezpečoval Miestny odbor Matice slovenskej (MS), v súčasnosti faktúry za energiu uhrádza ústredie MS. My sa staráme o okolie súsošia,“ konštatoval pre TASR riaditeľ Domu MS v Komárne Jozef Černek.

Ako uviedol, posledné poškodenie z jari minulého roka odstránené nebolo, oprava by stála sumu, ktorú si miestny odbor nemôže dovoliť. „Poškodený bol mramorový podstavec a nápis. Po tomto incidente vandalov mestská a štátna polícia dohliada viac na toto dielo, osvetlenie už opäť funguje a priestor je monitorovaný kamerovým systémom,“ vysvetlil Černek s tým, že problémy sa objavujú najmä pred voľbami. „Podľa môjho názoru nejde o provokáciu občanov mesta, ale len o sprostý vandalizmus,“ zdôraznil. Dodal, že nedokáže však pochopiť zmýšľanie páchateľa, ktorý sa o takúto aktivitu postaral. „V poslednom čase sa situácia upokojila. Myslím si, že šarvátky a nepokojnú atmosféru nevyvolávajú na národnostne zmiešanom území miestni obyvatelia, v našom prípade Komárňania, ale určité zoskupenia od Žiliny až po Budapešť,“ podčiarkol.

ČO INÍ NEPÍŠU

Jeho slová potvrdil aj primátor Komárna Anton Marek. „Som toho názoru, že ľudia 21. storočia sa musia navzájom vážiť a rešpektovať históriu druhého, potom spolunažívanie je bezproblémové,“ vyzdvihol primátor a pripomenul, že zastaviť vandalizmus sa podarilo monitorovaním námestí a ulíc mesta. „Musím konštatovať, že už dlhší čas sme nezaznamenali poškodenie súsošia sv. Cyrila a Metoda, ale ani sochy sv. Štefana,“ povedal.

Dielo vierozvestcov z dielne akademického sochára Ladislava Beráka vzniklo v roku 1999. Samotné súsošie má výšku 3,9 metra. Vlastníkom diela je Matica slovenská. V strede kruhového objazdu stojí od júla 2010, keď ho tam premiestnili z budovy miestneho Domu MS. Na slávnostnom odhalení súsošia sa zúčastnil predseda vlády Robert Fico a niekoľko ministrov. Neskôr sa opakovane stalo terčom útokov vandalov. V decembri 2010 ho poliali farbou, v januári 2011 to zopakovali a podstavec poškodili v roku 2012.

Zdroj: teraz.sk, TASR
Foto: internet

Nedopusťme znásilňovať pravdu

Roman MICHELKO

KOMENTÁR

Ak si niekto hlúpo a naivne myslel, že (tu v strednej Európe) žijeme v demokracii, tak po českej prezidentskej kampani musel z tohto sna precitnúť. Ukázalo sa, že česká pravica alebo inak „boľševici na pravici“ sa od svojich prednovembrových súdruhov takmer v ničom nelíšia. Český národ sa ocitol v extrémne polarizovanej spoločnosti, kde vyslovenie svojho názoru vedie k ťažkým sankciám. Mimochodom, mnohé mediálne artefakty z českej prezidentskej kampane sa „zhodou okolností“ ponášali na prezidentský boj medzi Gašparovičom a Radičovou. Že by ich režíroval rovnaký režisér...?

Okamžitý „vyhadzov“ obľúbeného herca Martina Dejdara zo seriálu Zdivočelá země len za to, že si verejne dovolil vysloviť podporu Milošovi Zemanovi, nás vracia do čias zenitu normalizácie. Je skutočne povážlivé, ak „pravdoláskaři“ používajú metódy železného Felixa. Čo máme od týchto – aj našich slovenských – „kovaných demokratov“ čakať v budúcnosti? Na to, že „slušné“ médiá kopú len na jednu bránku, že ich šéfredaktori bezostyšne vyzývajú svojich čitateľov, aby volili jediného odporúčaného kandidáta, sme si už dávno zvykli. Čo súdnejší ľudia z tohto tábora, napríklad Martin Šimečka, sami cítia, že to nie je celkom kóšer. Médiá „slušných“ sa už dávno odnaučili hľadať pravdu. Vo svojej arogantnej povýšenosti si pritom ani neuvedomujú, že na rozdiel od politikov nemajú žiadnu legitimitu. Neprešli vyhňou volieb, neboli prekádrovaní zo všetkých strán, a preto ich bohorovné hlásanie „zjavených“ právd by mohlo pôsobiť komicky, ak by predsa len nemali silu tak znechucovať a otravovať ovzdušie v spoločnosti. Čo od nich teda môžeme ešte čakať? Budú sa znova zhotovovať čierne listiny, kto smie a kto nesmie byť v televízii? Znova sa budú ľudia prenasledovať pre názor? Kde sme sa to dostali? Budeme mať znova doma iný názor ako na verejnosti? Nakoniec sám postihnutý Dejdar trpko konštatoval, že odteraz si svoje názory radšej nechá len pre seba... To je škandalózne!

V kategórii kádrovania a krágľovania máme aj na Slovensku majstrov, akým sa len tak niekto nevyrovná. Delenie Slovákov na „slušných“ a tých ostatných zaviedla do našej spoločnosti kandidátka na prezidenta Iveta Radičová. Absolútna neúcta k prezidentovi, akákoľvek strata zábran pri likvidácii svojich názorových oponentov, kádrovanie za názor sa stalo integrálnou súčasťou našich dnešných dní. V kategórii oportunizmu vysoko triumfoval exriaditeľ STV Radim Hreha. Ako klasický karierista bez chrbtovej kosti vydal generálny zákaz zamestnávania všetkých, ktorí v priebehu svojej kariéry čo len na mesiac pracovali ako zamestnanci nejakej politickej strany. Ešte horšia je situácia v printových médiách. Tie každého, kto by chcel u nich čokoľvek publikovať, najprv hlboko prekádrujú a potom nastáva čas na previerkový rozhovor. Na skončenie spolupráce s mladým nádejným politológom či žurnalistom stačí napríklad, že jeden jediný raz niečo publikoval na webovej stránke chelemendik.sk. Previerkový pohovor spočíva v tom, že ak autor niečo publikuje na takejto stránke z mladíckej hlúposti, môže mu byť odpustené, ale ak to urobil vedome, tak mu už niet pomoci a na večné veky sa vyčlení z okruhu „slušných“ ľudí, ktorí môžu pracovať pre „slušné“ médium.

Čo nám teda ostáva? Určite nesmieme tento stav prijať ako nemenný. Aj keď naša cesta bude dlhá a ťažká, musíme vytrvať. Na rozdiel od druhej strany – „jediných držiteľov pravdy, výrobcov súhlasu či vlastníkov patentu na jediný správny názor“ – my musíme vytrvať. Nikdy nesmieme vzdať boj o hľadanie pravdy a nesmie nás zastrašiť, že druhá strana má v rukách akoby všetko – obrovské mediálne koncerny, množstvo prostriedkov, spupnosť a aroganciu. My máme len vedomie vlastnej pravdy, odvahu nenechať sa zlomiť a zastrašiť a pokiaľ sa to len trocha bude dať, aj verejne ju hlásať. A aj keď sa to možno nezdá, je to oveľa viac, než sa na prvý pohľad môže zdať. Nedopusťme, aby pravdu znásilňovali.

Maďarozrada podľa Bélu Bugára

Ivan BROŽÍK

POZNÁMKA

Predseda etnickej strany Most – Híd sa pred niekoľkými dňami vyjadril, že Maďarov na Slovensku ubúda a že je to trend, ktorý sa nedá zastaviť. Odhliadnuc od toho, že je to fakt známy minimálne od vlaňajšieho prvého zverejnenia výsledkov sčítania ľudu, teda nič nové, ubúda aj Slovákov, čo sa tiež nedá zastaviť, ale tým sa B. Bugár nijako netrápi. Ubúda aj Nemcov, Ukrajincov, Rusínov, Čechov. Na Slovensku rastie iba počet Rómov. Ale ani to nezaujíma pána predsedu fňukajúceho nad čiastočnou a z kontextu vytrhnutou realitou. Zaujímavé však je, koho B. Bugár označil za vinníka stavu, v ktorom „na Slovensku ubúda Maďarov“. Podľa neho sú ním nie Slováci, nie slovenská vláda, nie slovenský nacionalizmus a nie slovenské potláčanie práv Maďarov – ako sa to zvyklo z prostredia maďarských politických strán tvrdiť dokola doteraz. Maďari sú si na vine sami. Maďarskí rodičia páchajú „maďarozradu“, lebo svoje deti dávajú do slovenských škôl. Konanie týchto rodičov má svoju spoločensko-ekonomickú logiku. Veď aj rodičia detí slovenskej národnosti chcú, aby ich ratolesti neboli jazykovo negramotné v prostredí, v ktorom žijú a budú raz ekonomicky aktívne. Toto sa však predsedovi Bélovi Bugárovi nepozdáva. Maďar sa zrejme nemá čo učiť v slovenskej škole, aj keď na Slovensku žije. Maďar má byť doživotne Maďarom ovládajúcim iba maďarčinu, veď celý svet je vlastne jedno veľké Maďarsko. Či Uhorsko? On sa nemá čo učiť dorozumievať sa, iní nech sa naučia po maďarsky. Zrejme to však až tak doslova nemyslel, pretože aj keď jedným dychom odmieta právo rodičov detí maďarskej národnosti rozhodnúť, aby sa učili na slovenských školách, druhým dychom tvrdí, ako by sa mali správni Maďari zachovať.

„ Je jediná cesta, aby v školách s vyučovacím jazykom maďarským sa slovenský jazyk vyučoval ako druhý jazyk alebo ako cudzí jazyk. Tak sa deti naučia jazyk rýchlejšie, nie skloňovať, ale najmä rozprávať sa, diskutovať,“ povedal nedávno Béla Bugár pre denník SME, ktorému tiež tradične prekáža všetko s prívlastkom „slovenské“. V spoločnosti sa už aj takto prejavuje stará známa pravda, že s Maďarmi na Slovensku problém nie je. Že aj príslušníci maďarskej národnostnej menšiny vedia, čo je pre nich, pre ich deti a pre spoločnosť, v ktorej žijú, prospešné. Napríklad aj ovládanie slovenského jazyka. Logike pána Bugára to však prekáža. Považuje to zrejme za príčinu „odmaďarčovania“ Maďarov žijúcich na Slovensku. A keď už to inak nejde, tak teda dobre, nech sa tú slovenčinu učia, ale v maďarských školách. Nuž, je to naozaj čistá politická demagógia a spoločenská farbosleposť. Aj deti z prostredia maďarského etnika majú totiž právo na prístup k plnohodnotnému vzdelaniu. Toto právo im však paradoxne nelogicky berie aj Béla Bugár. Alebo to má z jeho pohľadu svoju logiku?

SPOZA OPONY

Prečo hovoríme o storočí, ktoré sme žili

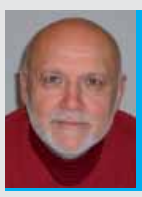

Dušan D. KERNÝ

Dejiny majú na Slovensku zvláštnu vlastnosť – neustále nás dobiehajú. A sú stále väčšmi zaujímavé. Ukázalo sa to na unikátnej, v štátoch bývalej federácie vôbec prvej vedeckej konferencii k storočnici Gustáva Husáka. Usporiadal ju za medzinárodnej účasti Ústav pamäti národa. Je to prvá konferencia tohto druhu vôbec! Bola otvorená pre verejnosť! Treba oceniť organizátorov aj za zameranie – Gustáv Husák a jeho doba. Odzneli príspevky slovenských, českých a moskovských historičiek a historikov. Aj diskusný večer organizovaný ÚPN patril medzi najpočetnejšie navštívené a najdlhšie trvajúce podujatia ústavu.

V rámci akademickej kultúry to bolo v priestoroch Právnickej fakulty. Dvakrát si tu Gustáv Husák preberal vysokoškolský diplom. Po prvý raz slávnostne ako mladý absolvent a druhý raz o niekoľko desaťročí potichu, keď ho prepustili z väzenia. Bol zbavený všetkých občianskych práv – a teda aj titulu doktora práv. Tretí raz – keď mu alma mater chcela udeliť čestný doktorát – už odmietol. Zachoval sa však navrhovaný dekrét s menom Augustinus – pretože bol pokrstený ako Augustín. Neodmietol na fakultu prísť, naposledy s hosťom – francúzskym prezidentom Mitterandom.

Gustáv Husák patrí medzi najvýznamnejšie politické osobnosti našich dejín XX. storočia – a doteraz rozdeľuje aj odbornú verejnosť. Svedčí o tom fakt, že sa bude konať ešte jedna konferencia – tentoraz v Prahe. Na tú českú prídu slovenskí historici, ktorí neprijali možnosť vystúpiť na konferencii na Slovensku v Bratislave. Je to paradox, ktorý hovorí o mnohom nielen o Gustávovi Husákovi a jeho dobe, ale aj o dobe, ktorú momentálne žijeme. Je to súčasť obrovského procesu vyrovnávania sa s našimi dejinami – a nič nemôže byť užitočnejšie ako konfrontácia názorov, hodnotení a faktografie od kvalifikovaných odborníkov. Nejde len o osobu Gustáva Husáka, ale o celý príbeh toho, akým situáciám sú vystavení politici v zlomových chvíľach dejín a ako sa v nich správajú. Poznanie ich možností, ich voľby nie je len poznávaním dejín, ale učením o živote. V nemalej miere o našom národnom živote.

Ukázalo sa, že niekde nepriama, niekde priama deliaca čiara ešte dnes išla medzi nielen historickým chápaním, ale aj vzťahom k osobe Gustáva Husáka. Akoby priamo či nepriamo zazneli česko-slovenské rozdiely. Boli sme vystavení konfrontácii vnímania česko-slovenských, ako aj česko-slovenských a slovenských dejín a len sčasti ich medzinárodných súvislostí.

Odohrávalo sa to na miestach, kde sa osobnosť Gustáva Husáka formovala. V sále boli po dva dni prítomní rodinní príslušníci, tichými svedkami bol priamy potomok a vnuci osobnosti, o ktorej sa s nemilosrdnou priamosťou historikov hovorilo, stúpenci i obete politiky, ako aj ľudia, ktorí po roku 1989 vylučovali celoživotného komunistu Husáka z Komunistickej strany Slovenska. Je to príbeh prihovárajúci sa nielen k dejinám, ale aj k súčasnosti. S nijakou inou osobnosťou našich dejín sme sa v takýchto výnimočných rozmeroch nemali príležitosť zoznámiť. Nijaká iná pôda ako táto konferencia na uvedomenie si nielen politických, ale aj morálnych, osobných rozhodnutí, dilem v zlomových časoch tu už dávno nebola. Preto konferencia nebola – ako to jasne ukázal jej priebeh – len o dejinách, ale aj o súčasnosti. O našej schopnosti vyrovnávať sa s dejinami.

S napätím sa ešte vo februári nedočkavo čaká zborník UPN. No nenahradí možnosť byť po dva dni svedkom, pred ktorým, bez ohľadu na to, z ktorej generácie je, sú odhaľované základné otázky existencie a osobnej integrity v zložitých a neľahkých časoch.

SEBAOBRANA

Slovensko v porovnaní s veľkými hráčmi svetových trhov je malá, otvorená a na export orientovaná ekonomika, čo počúvame z úst politikov už dosť dlho. Svetová kríza sa prehlbuje a štáty, ktoré sa nezačnú orientovať na záchranu svojho ekonomického systému, čakajú mimoriadne ťažké časy. Stále viac počúvame o transformácii celosvetovej ekonomiky, ktorá sa donedávna tešila z globalizácie pre zväčšenie trhového priestoru, ale čo nás čaká v blízkej budúcnosti, to si trúfa predpovedať len málokto.

Deglobalizácia

Profesor Peter Staněk k tomu uvádza: „Po dlhovej kríze sa začína naplno prejavovať kríza globálnej spotreby, presne podľa mojich predpokladov. Táto fáza krízy znamená, že sa všade vo veľkom prepúšťa, všetko sa mrazí a reálna úroveň väčšiny obyvateľstva klesá alebo stagnuje.“

Ďalším z ekonómov, ktorí otvorene hovoria o možnom vývoji ekonomickej budúcnosti, je profesor Milan Zelený. Podľa neho: „Ukazovateľov transformácie je veľa. Napríklad od roku 2011 dochádza k prudkému poklesu tržieb z vývozu. Celková hodnota exportu je irelevantná, pretože nám nepatrí. Svetový obchod spomaľuje, jeho objem klesá pod celkový objem HDP. To naznačuje prechod globalizácie k relokalizácii. Investície do zahraničných aktív klesajú pod 40 percent. V roku 2008 dosahovali ešte 50 percent. Zlatá éra globalizácie sa končí. Na nový rok som na to upozorňoval aj oboch premiérov SR a ČR. Ich neznalosť a nechápanie, čo sa v našich ekonomikách deje, bola až strhujúca.“

Štát podporuje rôznymi príspevkami firmy, aby neprepúšťali. Ľudia dostávajú dotácie pri začínaní podnikania, zamestnancom sa dávajú príspevky na dopravu za prácou, príspevky na presťahovanie, peniaze dostávajú firmy aj za prijatie čerstvých absolventov na určitý čas, za rôzne pochybné kurzy vzdelávania a rekvalifikácie a tak podobne. Toto asi tiež nepovažujete sa riešenie nezamestnanosti....

Ide teda o priame štátne intervencie do trhového prostredia práce. Pol storočia sme fungovali bez trhu pod plánovacou komisiou jednej strany. Teraz po dvadsiatich rokoch sme tento získaný trh výrazne degradovali. Bez trhu nepoznáme hodnotu pracovných miest, cenu práce, štruktúru pracovných potrieb a hodnotu vzdelania. Nezamestnanosť nevyriešime tým, že ju zakážeme alebo podplatíme zamestnávateľov peniazmi, ktoré im predtým skonfiškujeme. Za komunizmu žiadna nezamestnanosť nebola, nikto nemohol zbankrotovať, byť bez práce bol nezákonný parazitizmus a každý absolvent dostal „umiestenku“. Určite sme na dobrej ceste sa k tomu vrátiť. Vzdelávacia sféra už dlhodobo ignoruje potreby a podmienky na trhu a podplácanie podnikov tieto hriechy nevyrieši. Po globalizácii nastáva deglobalizácia a každý si bude musieť upratovať na vlastnom dvore...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Kampaň na nového slovenského prezidenta sa už začala

Úbohé útoky na ľudskú dôstojnosť

Eva ZELENAYOVÁ – Zdroj foto: www.parameter.sk

Do prezidentských volieb je ešte ďaleko. Prezident Ivan Gašparovič nemôže tretíkrát kandidovať, takže frontálny mediálny útok proti jeho osobe sa môže javiť ako politicky bezvýznamný. Iná vec je hrubé narušenie jeho ľudskej dôstojnosti. Kampaň, ktorá sa v posledných týždňoch viedla proti prezidentovi, má znaky organizovanej akcie.

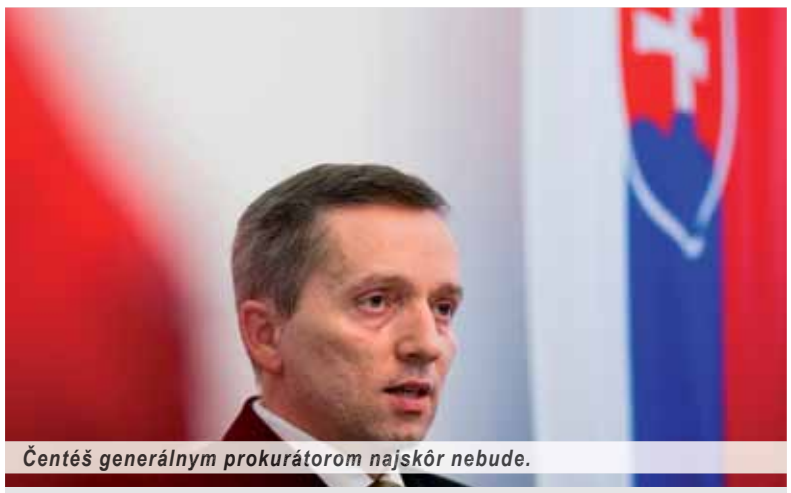

Čentéš generálnym prokurátorom najskôr nebude.

Všetko „akože náhodou“ začal bloger Juraj Poláček 5. januára 2013 na stránke www.blogovisko.sk s priam hororovým názvom Vrahovia medzi nami. Vraj je možné, že prezident sa zúčastnil na poľovačke, na ktorej nešťastne zahynul jeden poľovník. Okamžite sa textu tohto bezvýznamného blogera chytili médiá a nebolo vážnejšej témy než prezidentova účasť na poľovačke 2. augusta 2009. Až napokon Ivan Gašparovič vystúpil vo verejnoprávnej televízii. Neznalosť politických pomerov a zjavnú manipuláciu verejnosti predviedla moderátorka už tým, keď sa opýtala prezidenta, prečo neprišiel do parlamentu na žiadosť opozičných poslancov. Gašparovič vysvetlil, že nie je ministrom ani predsedom vlády, ktorí podliehajú parlamentnej kontrole. Je volený priamo a neprislúcha poslancom ho predvolávať do parlamentu. Vyjadril vôľu odtajniť spis s údajmi, kde sa v inkriminovanom čase nachádzal.

■ ČENTÉŠ ALIAS GAULIEDER

Čo napísal bloger? „Rok 2009 bol rokom prezidentských volieb na Slovensku. Proti Ivete Radičovej, ktorá sa v tom období javila ako nesmierne dobrý kandidát, žena, ktorá mala povesť morálneho občianskeho aktivistu, stál človek vo všetkých aspektoch javiaci sa ako karikatúra čestného a schopného človeka. Ivan Gašparovič je bezpochyby žumpou, je dnom politika...“ Toľko „intelektuál“ Poláček, ktorý sa po reakcii prezidentskej kancelárie so strachom v očiach ospravedlňoval a tvrdil, že v blogu používal len verejné zdroje. Aj niektorí slovenskí politológovia priznali, že kauza poľovačka bola reakciou na nevymenovanie Čentéša do funkcie generálneho prokurátora. Akoby sa chcel niekto Gašparovičovi mediálne pomstiť. Kauza Čentéš je pritom obdobou kauzy Gaulieder. V obidvoch jestvovali dve možné rozhodnutia. V kauze Gaulieder či hlasovaním poslancov zobrať na vedomie, že sa Gaulieder vzdal mandátu, alebo hlasovaním nezobrať na vedomie, že sa Gaulieder vzdal mandátu. Obidve hlasovania dávali opozícii do rúk nástroj do mocenského zápasu. Rovnako kauza Čentéš. Prezident mal dve možnosti – vymenovať alebo nevymenovať. Čo by nasledovalo, ak by prezident Čentéša vymenoval, naznačili Katolícke noviny (3/2013). V komentári pod názvom Paradoxy prísahy hlavy štátu autor akoby mimochodom vkladá poznámku o voľbe generálneho prokurátora: „Bez ohľadu na, mierne povedané, kontroverzný priebeh voľby...“ Nestal by sa v prípade vymenovania Čentéša za generálneho prokurátora práve, mierne povedané, kontroverzný spôsob voľby rovnocenným mocenským nástrojom v nastávajúcich prezidentských voľbách ako fakt, že prezident Čentéša za generálneho prokurátora nevymenoval?

■ RTVS POLITIKÁRČI

V čase zverejnenia blogu opozícia organizovala predvolanie prezidenta do parlamentu, aby ho obvinila z nevymenovania generálneho prokurátora. Dňa 17. januára podvečer sa uskutočnilo protestné zhromaždenie proti prezidentovi a v Lampe na RTVS diskutoval moderátor Štefan Hríb s jednomyseľne orientovanou spoločnosťou voči prezidentovi Gašparovičovi – Martinom Bútorom, Lászlóom Öllösom, Milanom Zemkom a Martinom M. Šimečkom. Všetci sa priam perverzne vyjadrovali o Slovensku a o jeho minulosti, až Hríb vyslovil konečný súd: „Je toto dno potenciálom na zmenu?“ Dokonca sa hovorilo aj o výške peňazí, ktoré boli určené na kampaň zmeny. V súčasnosti to majú dnešné opozičné strany omnoho ľahšie. Ovládli verejnoprávne médiá, s absolútnou samozrejmosťou ovládajú verejnú mienku mimovládne organizácie dotované zahraničím, takže ak sa Slováci nezačnú zaujímať o politiku a prenechajú veci verejné na všetkého schopných.

■ MEDIÁLNI SUDCOVIA

A treba podotknúť, že podprahová mediálna politika žne úspech. Hríb Pod lampou napádal sudcu ústavného súdu Petra Brňáka, že nemôže rozhodovať vo veci Čentéša, lebo hlasoval za odvolanie poslanca Gauliedera z parlamentu! Malý posun v slovách, veľký vo význame. Brňák nehlasoval za odvolanie Gauliedera z parlamentu, zobral iba na vedomie, že sa Gaulieder mandátu vzdal. Právoplatne, zákonným spôsobom. No stalo sa, sudca Brňák bol z procesu vyňatý! Goebbels sa v hrobe zvíja závisťou.

Benešove dekréty akceptovali všetky európske krajiny

Nemennosť, to je mier v Európe

Viliam KOMORA – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Kto by chcel zmeniť či zrušiť Benešove dekréty, musel by zmeniť aj výsledky druhej svetovej vojny a povojnové medzinárodné zmluvy. V tom zmysle sa vyjadril aj predseda vlády SR Robert Fico. Nemennosť Benešových dekrétov nie je len Ficovým názorom, ale je to trvalý názor právnikov a politikov, ktorí si uvedomujú doktrínu pacta sunt servanda – dohody sa dodržiavajú, dohody treba zachovávať.

Benešove dekréty akceptovali štátne a právne systémy dnes už aj nástupníckych štátov a ich obyvatelia. Práve neexistenciou Česko-Slovenska sa odporcovia dekrétov usilujú spochybniť ich existenciu. Iný názor vyslovil jeden z kandidátov na prezidenta ČR, že sú v rozpore v roku 1990 prijatou Listinou základných práv a slobôd, čo je však diskutabilné tvrdenie. Neskôr vyjadril, že chcel len provokovať a nemyslel to vážne. Napokon si jeho názor neosvojili ani českí voliči a prezidentom sa stal M. Zeman.

Nemennosť dekrétov má svojím spôsobom súvis aj s mierovými dohovormi. Úzko súvisí s nemennosťou hraníc súčasných európskych štátov. Neuvedomujú si to len podaktorí politici hazardéri najmä tzv. východného bloku. Treba si všimnúť, ako rezistentne sa k tomu stavajú politici a štátnici západnej Európy z obavy pred otvorení Pandorinej skrinky. Hrozilo by otvorenie zla, ba možno smrť po prípadných konfliktoch medzi štátmi, čo by mohli nasledovať.

■ NEMENNOSŤ DEKRÉTOV

Premiér Fico nemennosťou dekrétov odpovedal na vyjadrenia predsedu opozičného Mostu – Híd Bélu Bugára. Ten si myslí, že sú to len predsudky Slovákov pred otváraním tejto témy, no priestor na diskusiu o dekrétoch tu podľa neho je. Poslanec NR SR Bugár hovorí, aby sme sa navzájom ospravedlnili za to, že nastala neprávosť len preto, že je niekto takej či onakej národnosti, a preto je naším nepriateľom. Člen slovenského parlamentu si myslí, že Maďarov najviac hnevá to, že väčšina Slovákov má na Benešove dekréty názor, akoby boli sväté, a že sú úplne v poriadku. Ďalej tvrdí, že nikdy nebolo a ani nemôže byť v poriadku, keď na základe kolektívnej viny jednotlivcovi vezmú majetok, občianstvo, resp. dôjde k presídleniu. Na druhej strane priznáva, že aj tieto dekréty patria k základom štátu. Pokúša sa ich deliť na správne a nesprávne. Pokiaľ si uvedomíme, že by právo či politika pripustila takéto delenie, tak by vzápätí niekto spochybnil aj tie, ktoré sú správne, čím by sa neskôr stali nesprávnymi. Možno práve toto je zámer otvoriť Pandorinu skrinku.

■ OSPRAVEDLNENIE?

Vlastné tvrdenia podopiera ochranou práv jednotlivcov, národností a humanitou. Jeho návrh na súčasné ospravedlnenie sa maďarského parlamentu Slovákom a slovenského parlamentu Maďarom, by určite bolo pekné a veľké gesto. Výhodnejšie by bolo, keby nám z Maďarska vrátili naše kultúrne, historické pamiatky či artefakty a prišlo by ospravedlnenie za pomaďarčovanie a násilnosti na slovenskom ľude počas posledného obdobia Uhorska alebo za násilné obsadenie počas 2. svetovej vojny. Tým by sa naše štáty a národy skutočne pokonali.

Ak si Bugár myslí, že Maďarov najviac hnevá postoj Slovákov k nemennosti Benešových dekrétov, tak by sa mal poradiť a pozrieť sa na západné územia bývalého Sovietskeho zväzu, západ Poľska, sever Francúzska a inde. Mal by si na mape pozrieť aktuálne hranice súčasných európskych štátov. Väčšina vznikla po druhej svetovej vojne a vo viacerých prípadoch došlo k presunu obyvateľov podľa národností do nových vlastí. Súvisí s tým nielen odňatie pôvodného nehnuteľného majetku, ale aj pridelenie nových nehnuteľností v nových domovských štátoch. Bolo to tak aj medzi vtedajším Maďarskom a Česko-Slovenskom.

■ ČARNOGURSKÝ PROTI

Bývalý predseda vlády SR Ján Čarnogurský sa vyjadrením pripojil k téme Benešových dekrétov. Rovnako je proti ich rušeniu, no nie pre obavu pred maďarskou národnostnou menšinou. Podľa neho to je akási solidarita s Českou republikou, kde by to v súvislosti s nemeckou menšinou mohlo vytvoriť nebezpečný precedens. Nadväzuje tým na spolupatričnosť, ktorá roky funguje medzi Slovenskom a Českom. Ján Čarnogurský sa bude pravdepodobne tiež uchádzať o funkciu prezidenta v najbližších voľbách na Slovensku.

Strieborná ekonomika je predpokladom, ako sa dostať z plytčín krízy

Holobriadkovia ponuku služieb nespasia

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Nie je to dávno, čo sa u nás ustálil akýsi ticho tolerovaný diskriminačný precedens. Starší – rozumej ľudia nad 40 rokov veku – sú zbytoční, nepotrební, mediálne i komerčne nezaujímaví. Dokonca tí nad päťdesiat, nebodaj šesťdesiat už sú priam na odstrel. Komerčne nezaujímaví, neperspektívni, ak nie aj zbytoční či zaťažujúci. Pojem „strieborná ekonomika" je populárne označenie pre ekonomiku, kde vysokú časť spotreby vytvárajú seniori.

Slovo „stará" netreba chápať tak, že všetci jej členovia budú chodiť o paličkách a polovicu príjmu míňať na lieky a zdravotné potreby. Aj o 25 či 50 rokov sa budú rodiť deti a existovať materské škôlky a hudba pre tínedžerov. Faktom však je, že v populácii budú omnoho viac dominovať ľudia v strednom a vyššom veku. Posun vo vekovej štruktúre sa prejaví aj v zmene štruktúry spotreby tovarov a služieb. Táto zmena nebude v znamení jednoduchého posunu od snoubordov k paličkám a zubným protézam. Zmeny v spotrebe v čase striebornej ekonomiky ovplyvní celý komplex faktorov – vysvetľujú odborníci z investičnej a konzultantskej skupiny SEVIS.

■ EXISTUJÚCE MOŽNOSTI

Strieborná ekonomika bude v prvom rade o službách. Slovensko má obrovské šance byť na tomto trhu lídrom. Máme kvalifikovaných ľudí, ktorí by tieto služby mohli poskytovať seniorom napríklad zo štátov Európskej únie (EÚ) či dokonca zo zámoria priamo tu u nás. Aj cenová hladina za tieto služby u nás môže byť pre starnúcu populáciu EÚ dlhodobo veľmi atraktívna. Chce to podporu štátu, investície – a „ťahať za jeden povraz" aj v kvalite poskytovaných služieb. „Väčšina zariadení – tak kúpeľov, ako aj hotelov – je prispôsobená pre seniorskú klientelu, ktorá stále predstavuje vysoké percento z návštevnosti. Aj v budúcnosti možno predpokladať, že seniori, aj keď sa im predlžuje vek aktívnej práce, budú tvoriť zaujímavú zložku pre cestovný ruch. Je v záujme zariadení, ktoré nemajú dobudovaný prístup pre služby starším ľuďom, aby tak urobili čo najskôr," apeluje Stanislav Macko zo Združenia cestovného ruchu.

Spotreba a jej štruktúra sa už teraz mení oproti stereotypu ešte z konca deväťdesiatych rokov. Ekonóm Slovenskej akadémie vied Vladimír Baláž poukazuje na postupný presun zo spotreby tovarov, ako sú odevy a obuv pre deti a mládež, nábytok či vybavenie bytov a domov, k spotrebe liekov, vitamínov a zdravotníckych pomôcok, senior hobby, teda výrobkov pre záhradu, chalupu či prírodu. „Rastúci trhový potenciál zaznamenajú zdravotnícke asistenčné a ošetrovateľské služby, kultúra, zábava, cestovanie, hotely, celoživotné vzdelávanie a kúpele," prognózuje Vladimír Baláž.

Ani s masívnou ponukou hypoték asi bankové domy dlho nevydržia – skôr bude záujem o životné či dôchodkové zabezpečenie a iné druhy sporenia k „striebornému veku". Podľa SEVISU tiež napríklad „Japonsko má jednu z demograficky najstarších populácií na svete. Podiel ľudí vo veku 65 rokov a viac tam dosahuje takmer 23 percent. Kým Japonci v produktívnom veku šetria odušu, dôchodcovia veselo míňajú". Pravda, naši dôchodcovia sú ďaleko k tomu, aby „veselo" míňali, míňať však musia. Na lieky, na liečenia, na svoje bývanie, na domovy dôchodcov, dokonca aj na svoje deti, ktorým ekonomicky pomáhajú prežiť. Hoci – to by malo byť v slušnej spoločnosti práve naopak. A možno ako prekvapenie poslúži fakt, že aj keď dôchodcovia v Japonsku majú minimálne trojnásobné dôchodky ako naši, slovenskí starkí odvádzajú do ekonomiky zhruba rovnaké sumy práve na zdravotníctvo a zabezpečenie vlastného zdravia. Inak povedané – držia rezort zdravotníctva a služieb, operujúcich v súvislosti so zdravím, nad hladinou.

■ DÔCHODCOVSKÝ POTENCIÁL

Kým v Nemecku sa platí za pobyt v domove dôchodcov vyše 3 000 eur mesačne, u nás približne 700 eur. Zriaďovatelia domovov u nás hlásia, že počet nemeckých klientov pomaly rastie. Tak isto rastie u nás počet klientov – seniorov z Rakúska. Zvráteným ekonomickým myslením však dochádza k tomu, že poskytovatelia služieb v opatrovateľstve tomu prispôsobujú ceny, čím zneprístupňujú svoje zariadenia domácej klientele. „Obávam sa, že ak naši výrobcovia a poskytovatelia služieb nenaskočia na tento vlak (striebornú ekonomiku – pozn. red.), o niekoľko rokov im ujde, čo naša ekonomika silno pocíti. A to práve preto, že Slovensko je malá otvorená, proexportne orientovaná ekonomika. Tri štvrtiny našej výroby expandujeme do zahraničia," varoval nedávno ekonóm Slovenskej akadémie vied Viliam Páleník.

Trh s realitami nekopíruje spoločenskú realitu, žije si vo vlastnom svete

Obavy držia mladých v izolovanosti

Ľudovít KUSAL – Foto: stavebnictvoabyvanie.sk

Slovenský realitný trh ako keby žil vo svojom vlastnom svete, v nejakom uzavretom akváriu, nereflektujúc dobu prinášajúcu extrémny nepomer medzi ponukou a dopytom, zlé predpovede ekonómov či vôbec akékoľvek perspektívy na zlepšenie. Dôsledkom môžu byť dôležité sociálne vybočenia – mladí ľudia pre sociálnu neistotu a vysoké ceny radšej zostávajú doma, sú osamelí a ak si aj založia svoje rodiny v spoločnej domácnosti, čelia možným rizikám konfliktov vo vzťahoch.

Bratislavská Eurovea je známa vysokými cenami bytov.

Slovensko, rovnako ako okolitý svet, zaznamenáva dennodenné dôsledky hospodárskej krízy. Má to dosah na mnohé sociálne javy, ktoré možno zjednodušene nazvať obavou z budúcnosti, a tie zase pre zmenu prinášajú menší záujem o trh s nehnuteľnosťami. To všetko má svoje logické prepojenia, ale čo zaráža, realitný trh nijako extra nereaguje. Poviete si no a čo? Je však už na pováženie, že vyše polovica mladých Slovákov do 34 rokov žije v domácnosti spolu so svojimi rodičmi. To sú najnovšie zistenia európskych štatistikov. Aj keď ich zistenia už nehovoria o tom, koľko slovenských mládencov a diev zostáva „na krku rodičom" pre svoju pohodlnosť alebo neschopnosť finančne si zabezpečiť svoje vlastné bývanie. V tomto smere sme na čele Európskej únie. Teda aspoň v niečom, ale radosť z toho nemôžeme mať...

■ VLÁDNA INICIATÍVA

Kým v Únii žije v spoločnej domácnosti 28 percent mladých od 25 do 34 rokov, u nás vyše 56 percent. Tento zaujímavý spoločenský fenomén si všimla aj vláda a chce mladým ľuďom viac pomáhať. Hovorí sa o chystanom projekte podpory napríklad formou príspevkov pre stavebné firmy. V tejto súvislosti však prekvapuje situácia na našom realitnom trhu. Laik by povedal, že nielen tento jav, ale aj celková stagnácia trh s realitami zmení alebo – ak chcete – rozhýbe ho. Nedeje sa tak. Skôr naopak. Kým pred dvoma rokmi sa predala každá dvanásta ponúkaná nehnuteľnosť, v polovici roka 2012 to bola každá dvadsiata siedma. A ceny? Za posledný rok a pol klesli o 40

ANALÝZA

eur za štvorcový meter. Ak sa vám to však zdá veľa, pozor. Počas najväčšej konjunktúry za rovnaký čas vzrástli až o 452 eur za štvorcový meter!

A tak stále iba počúvame propagandistické signály z realitiek a od developerov, že trh sa už rozbieha, že dosiahol dno a už to pôjde len hore. Pozrime sa však na ceny z dlhšieho výhľadu. Povedzme od začiatku realitného boomu u nás. Vtedy sa priemerná cena za štvorcový meter bytu pohybovala okolo 22 eur. Dnes je to 1 240 eur pri priemernom plate vyše 780 eur (maximum priniesol rok 2008, keď stál v Bratislave štvorcový meter vyše 5 100 eur). Je to veľa a práve v čase krízy sa táto pravda potvrdzuje. Ak však máte práve teraz nehnuteľnosť a premýšľate, kedy ju predať a čakáte na rast cien, nečakajte dobré vyhliadky. Na výraznejšie zvýšenie medziročných cien je potrebný 5-percentný rast HDP za rovnaké obdobie. V treťom štvrťroku 2012 síce došlo k miernemu nárastu cien oproti štvrťroku predtým, ale v porovnaní s rovnakým obdobím predtým je to stále pokles.

■ DÔSLEDKY STAGNÁCIE

To je rámcový opis situácie, v ktorej sa nachádzame. Teraz o sociálno-ekonomických dôsledkoch. Mladým ľuďom, ktorí denne evidujú správy o nezamestnanosti a vyhliadkach tvorby nových pracovných miest, sa do rizika s názvom hypotéka jednoducho nechce. V roku 2011 býval pomocou hypotéky len každý dvanásty Slovák, ale trebárs v severských krajinách tak získa strechu nad hlavou asi polovica obyvateľov. A aj pomocou pôžičiek vo Fínsku a Švédsku bývajú s rodičmi len štyri percentá mladých ľudí, v Dánsku dve. Preto na Slovensku ožíva tradícia viacgeneračného bývania v jednom byte či v dome. A my sa utešujeme, že dobrých ľudí sa všade veľa zmestí. Ozaj, a koľko sa ich tak pomestí na Slovensku? Podľa porovnaní s európskym priemerom až priveľa. Slovensko patrí medzi krajiny s vyššou mierou preľudnenosti. To nemáme z prsta, tak to vyhodnotil Brusel. Za preľudnenú sa podľa hodnotenia EÚ považuje domácnosť, v ktorej pripadá na jednu obytnú miestnosť viac ako jedna osoba. U nás miera preľudnenosti dosahuje 40 percent z celkovej populácie, čo je v porovnaní s priemerom krajín EÚ dvojnásobne viac. Ak chcete obhajovať mladých, že mnohí z nich študujú, budujú si kariérne základy, nie je to tak. Takých je len päť zo sto.

■ CENOVÁ BARIÉRA

A táto situácia sa podľa všetkého tak skoro výrazne nezmení. Kľúčovou pre dostupnosť bývania je pochopiteľne vždy cena – v tomto prípade nielen tá v kúpno-predajnej zmluve, ale aj tá v hypotekárnej. A práve výška úrokovej sadzby bude naviazaná na vývoj ekonomiky, postavenie eura, nezamestnanosti.

A predpoklad v tomto smere? Bankári očakávajú, že sa budú úroky zvyšovať... A sociálne aspekty? V bytoch, kde bude bývať viac generácií, bude zrejme „veselšie". Len ako sa to vezme? Je jasné, že vo väčšine prípadov nastúpi ponorková choroba, nervozita, riešenie situácií tak ako by to za iných, normálnejších okolností nebolo. Možno sa zmení aj to naše príslovie, že dobrých sa veľa zmestí. Namiesto toho bude zaznievať: Pomestíme sa, lebo musíme...

REFLEXIA

Európska únia vstupuje do piateho roku dlhovej krízy a nič nenasvedčuje tomu, že prinesie nejaké výraznejšie zmeny. Členské štáty Únie, obohnané eurovalmi, naďalej zostávajú hračkou v rukách tzv. medzinárodných veriteľov a stávkové kancelárie môžu vypisovať nové kurzy na to, kto sa stane ich ďalšou obeťou.

Banková gilotína

Najbližšie na rane je Cyprus, ktorý ešte v novembri minulého roka požiadal o pomoc v objeme 17,5 mld. eura. Cyperské banky majú totiž nemálo pobočiek v Grécku, a to ako vieme... Cyperská vláda už stihla túto tému prerokovať so silnou trojkou – Európska únia (EÚ), Medzinárodný menový fond (MMF), Európska komisia – a ako mnohí iní pred ňou tiež bola nútená položiť hlavu pod bankovú gilotínu, od ktorej drží v rukách spúšťací mechanizmus MMF. Základné podmienky ,,pomoci" rozloženej na najbližšie štyri roky sú dohodnuté: 10 mld. eur na rekapitalizáciu cyperských bánk, 6 mld. eur na refinancovanie štátneho dlhu a 1,5 mld. eura na krytie rozpočtového deficitu počas spomínaných štyroch rokov. Cena pomoci? Aj v prípade Cypru ide o postup podľa mechanizmu, ktorý sa MMF osvedčuje už viac ako šesťdesiat rokov: zníženie platov zamestnancov verejného sektora, prepúšťanie štátnych zamestnancov, zvýšenie daní, rekapitalizácia bánk, zvýšenie veku odchodu do dôchodku na 65 rokov a privatizácia verejných inštitúcií.

S väčšinou podmienok už boli nútení súhlasiť, ale do privatizácie štátneho bohatstva sa im veľmi nechce. Okolo seba totiž vidia príliš veľa príkladov toho, ako sa sľuby a sladké ubezpečenia pretavujú do praxe. Dobrým príkladom sú im Argentína, kde pomoc MMF v roku 2001skončila štátnym bankrotom. Po podobnej ceste sa uberá aj Grécko.

EÚ je v poriadnych problémoch a vďačí za to svojim politikom. Už porušenie Maastrichtských dohôd pri prvej ,,pomocnej ruke" Grékom, ktorá bola v skutočnosti pomocnou rukou nemeckým bankám, bolo varovným signálom. Každým dňom je jasnejšie (tomu, kto má otvorené oči), že väčšina sľubov politikov, ktorí EÚ vedú, sa nikdy nenaplní. Dôvod je prostý – politici sa stali bábkami v rukách bankárov a dokonca viacerí z nich boli predtým bankármi alebo v službách bánk. Preto sa len tíško prizerajú, ako Úniu zaplavujú ničím nekryté virtuálne miliardy eur, ako komerčné banky za asistencie vlád jednotlivých štátov Únie tvoria ,,nové peniaze", ktoré sú v skutočnosti dlhmi. Zo všetkých peňazí, ktoré sú na bankových účtoch v rámci európskej menovej únie, tvoria ,,nové peniaze" až 95 percent!

Oto BALOGH

Pápež Ján Pavol II. o meste pod Zoborom: „Je Betlehemom kresťanstva na Slovensku."

Nitrianske žriedlo kresťanskej a národnej histórie

V roku 1995 pápež Ján Pavol II. vyjadril vďačnosť Pánu Bohu, že mohol prísť do staroslávnej Nitry. Patrónmi diecézy sú sv. Andrej-Svorad a Beňadik, katedrálnym chrámom Bazilika sv. Emeráma. V súčasnosti je nitrianskym diecéznym biskupom profesor cirkevných dejín na Rímskokatolíckej cyrilo-metodskej bohosloveckej fakulte UK v Bratislave Viliam JUDÁK (na obr.). Úrad prevzal po Jánovi Chryzostomovi kardinálovi Korcovi. V rokoch 1920 až 1948 spravoval diecézu Karol Kmeťko. Nitrianska diecéza zosobňuje žriedlo slovenskej kresťanskej a národnej histórie. Biskup Judák však predstavuje typ kňaza živej súčasnosti. So skupinou kňazov od roku 1990 navštívil na bicykli Poľsko, Slovinsko, Maďarsko, Rakúsko i Nemecko. V roku 2011 vykonal 700 kilometrov dlhú cyklopúť z portugalskej Fatimy do španielskeho Santiaga de Compostela. Narodil sa 9. 11. 1957 na Kysuciach v Harvelke. Za kňaza Nitrianskej diecézy bol vysvätený 16. júna 1985. V roku 1991 sa stal cirkevným sudcom, 9. júna 2005 ho pápež Benedikt XVI. vymenoval za diecézneho biskupa Nitrianskej diecézy. Ako historik sa zaoberá obdobím kresťanského staroveku a stredoveku so zreteľom na slovenské cirkevné dejiny.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív

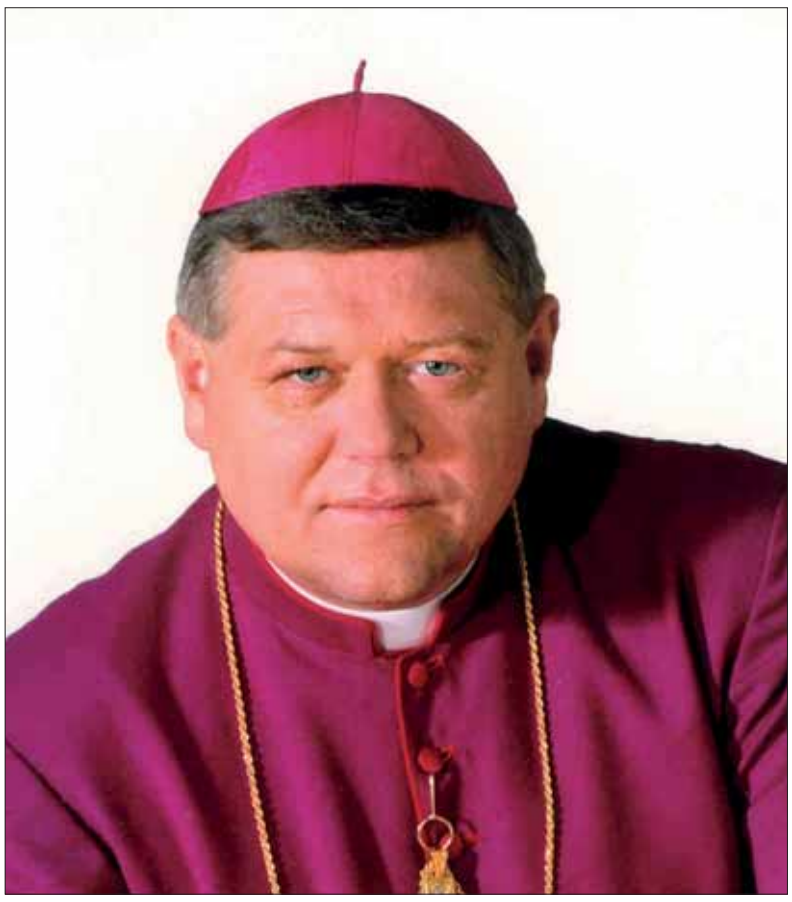

● Biskupstvo v Nitre je najstaršie na Slovensku. Je prvou diecézou na území strednej Európy. Bola zriadená v roku 880 a patrila pod správu arcibiskupa metropolitu Metoda. Ako sa prejavuje táto skutočnosť v živote diecézy? Ako to ovplyvnilo vás?

Duchovný život našej Nitrianskej diecézy ovplyvňujú tie isté či podobné klady a zápory, ako ich vidíme či pociťujeme skoro v každej diecéze na Slovensku. Myslím na nenáležitú rozvinutosť historického vedomia – národných aj cirkevných dejín. Na chýbajúce uvedomovanie si duchovných a kultúrnych tradícií mesta i regiónu (jednotlivých farností) ako dôsledok protináboženskej školskej výchovy až do roku 1989, ale aj na jeho absenciu v celom vzdelávacom systéme SR posledných desaťročí. Rozdielnosť poznania a historického povedomia veriacich, žijúcich v mestách a na dedinách, sa generačne líši aj pod vplyvom obmedzeného náboženského vzdelávania pred rokom 1989 a modelov mediálnej senzitívnej kultúry v súčasnosti. Avšak priznávam, že sme náležite nevyužili poznatky a metódy aj tzv. tajnej a improvizovanej náboženskej prípravy v čase prenasledovania cirkvi. Historiografické vedomosti o starobylosti a jedinečnosti našej diecézy sú účinné len vtedy, ak sú súčasťou prežívanej a poznanej pravdy v živom náboženskom prejave. Dejinnosť je prirodzená vlastnosť slovenského veriaceho človeka, vývinovo rozdielna, ale príťažlivá aj v našej dobe. Historické vedomie na Slovensku po roku 1989 vzrástlo a s ním sa rozvinuli aj príležitostné lokálne sviatky a udalosti sprítomňovania kultúrnych a náboženských skutočností.

Utvrdzujú sa hodnotové starobylosti a ich aktualizácia. Objavuje sa nový typ spoločenskej či kultúrnej prestíže slovenských dedín a miest. Tento fakt vplýva na mňa i na diecéznych kňazov, lebo vzrastá príležitosť predniesť Božie slovo, vykonávať katechézu...Tu vidím aj zmysel osobnej zodpovednosti a príležitosť spoznávať a osvojovať si výsledky cyrilo-metodskej tradície. I keď s istým predstihom otvorili sme diecézne múzeum, sprístupnili Nitriansky hrad, zreštaurovali Katedrálu sv. Emeráma, aktivizovali sme spoluprácu na medzinárodnej vedeckej konferencii o misii solúnskych bratov, vydali pápežské dokumenty a úvahy o tejto jedinečnej cirkevnej a dejinnej udalosti. Aktivizovali sme divadelnú súťaž v Močenku, výtvarnú a literárnu súťaž na školách...

● Svoj vzťah k cyrilo-metodskej tradícii ste vyjadrili v knižke Živé dedičstvo. Čo je fascinujúce na misii solúnskych bratov na Veľkej Morave?

Fascinujúca je sama misia sv. Cyrila a Metoda na území našich predkov – Slovenov. Jej úspechom sme sa zaradili medzi kultúrne národy Európy. Prvenstvo v kristianizácii Slovenov, to je vedomie privilégia a zároveň aj vďaka a úcta svätým bratom Cyrilovi a Metodovi, lebo touto kultúrnou skutočnosťou sme vstúpili do európskych dejín ako vzdelaný národ. Čo nás fascinuje aj dnes? Múdrosť, odvaha, vytrvalosť, svätosť oboch bratov, ale aj zápas o kresťanský životný štýl, o svätosť, o kresťanský ideál života a „prestavbu" celej spoločnosti našich predkov. Fascinuje nás vedomie dôležitosti Božieho slova, jednoty písaného i vysloveného Božieho slova. Teda „objav" ľudskej komunikácie slovom, objav prirodzeného a stále platného komunikačného nástroja, spájajúceho, zjednocujúceho a „vozvýšeného" náboženského média, pretvárajúceho jednotlivca i spoločenstvá. To, čo neskôr využila pre svoje ciele reformácia a rôzne ideológie moderného veku. Tu je zrod našej „jedinečnosti" a zaradenia sa do kresťanského európskeho celku, tu je zrod národného i náboženského sebavedomia, ako aj priľnutie k cirkvi. Zrod ochrany a istoty. Nie je práve táto skúsenosť tŕňom v oku nežičlivcov a takzvaných kritikov cirkvi?

● Niektorí historici obdobie Veľkej Moravy relativizujú a tvrdia, že ide skôr o mýty než o históriu. Čo si o tom myslíte?

Neuvážené vyhlásenia o misii solúnskych bratov majú svoje korene aj v politickej (marxistickej) orientácii alebo vo svojskej metodológii historiografie. Ak historik nevie, či nechce interpretovať historické fakty a udalosti rôzneho charakteru, nielen písomného, ak odmieta príčinno-následnú metódu, ak nevie uchopiť podstatu vývinových zmien, ak za všetkým chce vidieť iba „písomné" dokumenty, ak zúži historický fakt len na písomný doklad, potom zúži sám predmet histórie. Z cyrilo-metodského obdobia však máme aj hodnoverné písomné dokumenty, aj tie, ktoré vzišli z úradu vtedajšej pápežskej kancelárie (!). Okrem toho jestvujú ako objektívne pramene aj nepísané dokumenty. Kresťanská tradícia odmietala mýtus ako niečo pochybné a vymyslené. Misia sv. Cyrila a Metoda je predsa historickým faktom a nemožno ju v nijakom zmysle posunúť do oblasti mýtov. Výrok skôr patrí do oblasti relativizácie dejín a kresťanstva vôbec, čo zneužíva nezodpovedná publicistika.

● Tohto roku oslávime už 1 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie. Ako hodnotíte prípravu na oslavy?

Sú známe mnohé iniciatívy zo strany Biskupskej konferencie Slovenska i nášho biskupstva. Rok 2013 bude v živote Nitrianskej diecézy, tak ako aj ostatných slovenských katolíckych diecéz, v znamení Roka viery a cyrilo-metodského jubilea. V našej diecéze sme pri tejto príležitosti vlani uskutočnili púť kňazov do Ríma k hrobu sv. Cyrila. Jubilejný rok sme otvorili 5. júla 2012. V tento deň sme tiež mali prezentáciu knihy Kolíska kresťanstva a požehnanie sochy blahoslaveného Jána Pavla II. v areáli Nitrianskeho hradu. Diecézna púť do Blatnohradu sa uskutočnila 6. októbra 2012. V októbri minulého roku prebiehalo putovanie relikvie sv. Cyrila-Konštantína po Nitrianskej diecéze. V novembri sme organizovali medzinárodnú konferenciu Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda. V našej diecéze od 7. januára pokračuje putovanie relikvie svätého Cyrila a potrvá do konca júna. Má veľmi krásny ohlas a farníci dokážu pri tejto príležitosti pripraviť naozaj krásnu, jedinečnú a neopakovateľnú slávnosť. Vo februári (25. – 29. 2.) sa kňazi a veriaci Nitrianskej diecézy pripoja k celoslovenskej púti veriacich do Ríma. V marci budú prebiehať v metropole diecézy mestské ľudové misie. Bude do nich zapojených všetkých šesť rímskokatolíckych farností, rehole a kongregácie pôsobiace v Nitre. Od 1. do 6. apríla sa uskutoční púť kňazov po stopách sv. Sedmopočetníkov do Macedónska, Srbska a Chorvátska. V máji bude v Nitre celoslovenská biblická olympiáda. Na základných a stredných školách prebieha v tomto školskom roku literárna a výtvarná súťaž. Na jún pripravujeme požehnanie sochy sv. Konštantína Filozofa pred Univerzitou Konštantína Filozofa v Nitre. Slávenie cyrilo-metodského jubilea vyvrcholí v Nitre 5. júla národnou púťou za účasti pápežského legáta a iných významných osobností. K dôležitým udalostiam v Nitrianskej diecéze v roku 2013 bude patriť aj dokončenie opravy Nitrianskeho hradu, vrátane interiéru Katedrály svätého Emeráma. V gotickej priekope bude v lete pokračovať projekcia filmov, pripravujú sa tematické večery o histórii Nitrianskeho hradu. V katedrále sa každú prvú nedeľu v mesiaci konajú koncerty zamerané na cyrilo-metodské jubileum. Pod hradom sa pripravuje výstavba zariadení podporujúcich ešte väčšiu vybavenosť pre turistov. V Nitre tento rok vyrastie kaplnka zasvätená svätému Cyrilovi a Metodovi v spolupráci s francúzskym katolíckym pútnickým spolkom. V tomto roku budú na Nitriansky hrad prichádzať pútnici zo všetkých dekanátov biskupstva.

● Zaoberali ste sa tiež históriou Nitry. V čom je pre Slovákov jedinečná? Čo hovoria najnovšie archeologické výskumy?

Nitra je v Európe jedným z najstarších známych miest Slovenska a strednej Európy. Pre mňa je predovšetkým jedným z posvätných miest, dejinným tajomstvom, dostatočne neobjasneným, ale príťažlivým. Pre romantických štúrovcov bola začiatkom vzniku a rastu nášho národa, pre predstaviteľov komunistickej moci pred rokom 1989 ideologicky neprijateľným mestom (len ako centrum poľnohospodárstva). Historické výskumy dokazujú kontinuitu Samovej ríše a nitrianskeho kniežatstva. Hrad na Zobore posúva dejiny Nitry do prvých storočí nášho letopočtu (do rímskeho impéria), keď sa vytvárajú podmienky na prijatie kresťanstva. Odkazujem na najnovšie knižne vydané poznatky slovenských archeológov a historikov o Nitrianskom hrade a okolí s názvom Nitra – kolíska kresťanstva, ktoré v uplynulom roku vydalo naše biskupstvo s Archeologickým ústavom SAV v Nitre.

● Tohto roku sa dokončujú rekonštrukčné práce v Bazilike sv. Emeráma na Nitrianskom hrade. Bude chrám pripravený na oslavy jubilea?

Práce prebiehajú už šiesty rok. Zväčša hradíme tieto práce z cirkevných prostriedkov a dosiahli už 50 miliónov bývalých slovenských korún. Bazilika sv. Emeráma v Nitre bude náležite pripravená na celonárodné jubileum, a to s príslušným informačno-hostiteľským portfóliom. Práce zdržalo objavenie vzácnej renesančnej fresky zo 14. storočia.

● „Vlastenecké cítenie patrí ku kvalite duchovného života," tvrdíte vo svojej knižke. Lenže vlastenectvo sa u nás akosi nenosí. Skôr sa presadzuje kozmopolitizmus. V knižke ďalej citujete francúzskeho filozofa Paula Ricoeura, ktorý tvrdí, že obnoviť dušu národa znamená múdro konať pri nápore násilnej globalizácie. Je teda globalizácia v priamom protiklade s patriotizmom? Je nebezpečná?

Pojem vlasti v slovníku intelektuálov (nielen našich) a masovej kultúry dostáva negatívne konotácie, odvodené od stotožnenia významu slova vlastenectvo s nacionalizmom. Na tento rozdiel nás upozornil aj pápež Ján Pavol II. pri návšteve Nitry. Na janíkovskom letisku v roku 1995 vyhlásil: „Patriotizmus áno, nacionalizmus nie! Milovať svoju vlasť, rozvíjať jej kultúru a vytvárať dobro pre členov svojho národa je mravná povinnosť, ale podceňovať, negovať iné národy a národnosti je morálnym priestupkom." V tomto výroku je vyjadrené poznanie z vlastných poľských dejín i z dejín európskych národov. Ak globalizácia nadobudne príznaky akéhokoľvek násilia, je neprípustná a škodlivá, hoci sa „tvári" ako obohatenie dobrom... Príslušnosť k národu je osobný vzťah iného druhu ako príslušnosť k štátu. Aj k „občianskej spoločnosti". Filozof P. Ricoeur v úvahe o národe odkazuje však na prapôvodné hybné sily „zjednocovania ľudí" (tradícia, jurisdikcia, náboženstvo, politika, autority), ktoré sú zakladajúcimi hodnotami každej národnosti i národa, ktoré si treba nielen pripomínať, ale i poznať. Nebezpečné je potom iba zámerné nepochopenie a zneužívanie idey národa, teda idea „ovládania" iného... Iste, uvedomujeme si slová básnika Milana Rúfusa, ktorý hovorí: „Historická ‚diera' dlhých storočí medzi pádom Veľkej Moravy a oneskoreným prebudením v novoveku sa bude ešte dlho pociťovať. No možno práve vedomie, že sme to všetko prežili a napriek tomu sme tu, oprávňuje nás k nádeji, v ústrety budúcemu." Hoci ako na inom mieste dodáva: „No veľká história nám nič neodpustí, ona odpúšťa len veľkým. Nepatríme medzi nich, a tak si musíme vedieť odfúknuť vlastnú plevu sami; tí druhí by nám ju odfúkli, lenže aj so zrnom."

● Blahoslavený Ján Pavol II. vkladal veľké nádeje do slovenského národa najmä pri budovaní Európy. Podľa neho je Slovensko „povolané ponúknuť svoj veľmi významný príspevok k pravému pokroku európskeho kontinentu svojimi tradíciami a kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznávačmi, ako aj živými silami svojich generácií". Myslíte si, že sme schopní splniť túto dejinnú úlohu?

Postreh pápeža Jána Pavla II. o povolaní či poslaní Slovenska v nasledujúcich dejoch či dejinách Európy zaujal aj časť ľudí, ktorí majú výhrady voči katolíckej cirkvi. V čom väzí jeho zmysel? Predovšetkým v poznaní podstaty duchovných dejín nášho národa, v bohatej skladbe prejavov ľudovej viery, v evidentných prejavoch sakrálna, vo vytrvalosti a odvahe prejaviť verejne svedectvo viery v časoch dejinných premien: osvietenstva, jozefinizmu, ateizmu 20. storočia, obdobia prenasledovania cirkvi v čase vlády komunizmu..., ale i tolerancia iných náboženských prejavov ako protestantizmus, pravoslávie, túžba po zjednocovaní kresťanov... Možno dodať aj všeobecne známy zmysel pre sakrálno nielen v roľníckej, ale aj v mestskej kultúre. Púťové miesta, sakrálna architektúra, roľnícka kultúra vidieka, úcta k posvätným miestam a osobám... Predpoklady a schopnosti splniť toto poslanie sú evidentné. Vôľa a možnosti patria našej prítomnosti a nasledujúcim generáciám.

● Médiá venovali a stále venujú veľkú pozornosť bývalému arcibiskupovi Róbertovi Bezákovi. Predstavujú ho ako obeť cirkvi. Oprávnene?

Sama kauza zámerne – záslubou medializácie – presahuje význam svojej podstaty. Zaiste ma bolí a trápi, ako každého veriaceho, celá táto záležitosť. Mrzí ma skutočnosť, že atmosféra prerástla do obviňovania či spochybňovania celej cirkvi, čo je veľmi zarmucujúce. A to nahráva do kariet, ba na smeč všetkým, ktorí cirkev „nemusia", i skrytým nepriateľom cirkvi. Spor sa objektivizuje – ako stála vlastnosť predstaviteľov cirkvi a následne s aplikáciou na celok. O zodpovednosti za takýto obraz cirkvi nikto zo zainteresovaných neuvažuje. Aj to je smutný poznatok. Nie, pán arcibiskup nie je obeť cirkvi, je jej súčasťou.

Človek sa môže stať totiž obeťou aj pre svoju svojvôľu.

Mečiarova koncepcia nezapadala do plánov kľúčových geopolitických aktérov

Úloha demokratizácie je ešte pred nami

Karol KRPALA – Foto: TASR

Prekvapuje aj zaráža zároveň, že Vladimír Mečiar sa ako jediný z bývalých slovenských premiérov nezúčastnil na galavečere k 20. výročiu štátu. Prečo? Veď Mečiar je už historická osobnosť. A zasluhuje si aj objektívnejšie zhodnotenie ako oficiálne rozširované tvrdenie, že je to politik, ktorý svojou praxou mal posunúť Slovensko k autoritárstvu. Pritom politická zmena v roku 1998 sa dosť neadekvátne vykresľuje s prívlastkami „demokratizácie“.

Nesympatizujem s V. Mečiarom. Jeho politická kultúra a prax však neprekračovala to, čo bolo v tom čase na politickej scéne bežné. Analogické udalosti ako za Mečiarovho vládnutia sa vyskytli aj za Dzurindu často v horšej podobe. Spomeňme napríklad krajne nekultúrne čistky v STV, ktoré jej vtedajší riaditeľ nazval „deratizáciou“ a vládni politici obhajovali tézou, že „vláda predsa musí kontrolovať médiá“. Alebo korupčnú privatizáciu v objeme, pri ktorej „Mečiarovo rozdávanie“ vyzerá liliputánsky a smiešne. Analogické javy po roku 1998 však už neboli zámienkou na obvinenia z autoritárstva.

■ POLITICKÁ PRAX

Bez ohľadu na prax politikov pred rokom 1998 tu existoval politicky pluralitný mediálny systém a štruktúry, ktoré vystupovali ako občianska spoločnosť kriticky proti vláde. V oblasti médií a občianskych združení mala vtedajšia opozícia až prevahu. Po roku 1998 mediálny pluralizmus fakticky zanikol a organizácie, ktoré predtým imitovali „občiansku spoločnosť“, sa ukázali, že sú v skutočnosti „oficiálnou“ občianskou spoločnosťou. Teda štruktúrami financovanými v podstate z jedného zdroja a napojenými na strany establišmentu. Vznikol jednotný front neoliberalisticky orientovaných strán na čele s SDK (SDKÚ), im naklonených oficiálnych médií a „mimovládok“. Tento front ovládol celý politický systém.

Mečiarova moc a prax neprekračovala moc a prax vlád v rokoch 1998 – 2006. Pritom z hľadiska otvorenosti politického systému sa podmienky po roku 1998 zhoršili. Chýbali tu viaceré základné znaky pluralitného politického systému. Tomu zodpovedali aj určité praktiky. Vláda M. Dzurindu sa reprodukovala aj po voľbách 2002, v ktorých väčšina voličov hlasovala za opozičné strany. Rozklad opozície však znemožnil, aby sa spoločenská objednávka prejavila v zložení parlamentu. Ak by sa to stalo napríklad v Bielorusku – pri absencii spomínaných znakov pluralitného systému – západné štáty a médiá by tento režim otvorene nazvali diktatúrou.

■ ÚČELOVÁ KRITIKA

Nemám ilúzie o vláde HZDS v deväťdesiatych rokoch. Označenie V. Mečiara za „autoritatívneho“ a zmeny v roku 1998 ako „demokratické“ je však z pohľadu faktov účelové. Kritiku Mečiarovej vlády a ideologickú podporu toho „správneho koňa“, ako sa vyjadril vtedajší veľvyslanec jednej superveľmoci, nemožno chápať inak ako súčasť podpory určitých politických síl na Slovensku. Tieto sily neboli demokratickejšie, tak ako ani systémové podmienky, ktoré zaviedli po jeho páde. Ich podpora, ktorá spočívala aj v účelovom narábaní s obligátnymi klišé o „slobode“ a „demokracii“, bola vedená politickým záujmom. Mečiar presadzoval ideologickú a geopolitickú koncepciu, ktorá nezapadala do plánov kľúčových geopolitických aktérov na usporiadanie stredoeurópskeho priestoru. Nasledoval obligátny proces: nasadenie „psej hlavy“ vláde a aktívna podpora zmeny politických pomerov. Oficiálny názor po roku 1998 prebral schému o „víťazstve nad mečiarizmom“. Napodobnil tak analogické klišé z 50. rokov, ktoré ospravedlňovalo odstavenie tej časti politického systému, ktorá bola z hľadiska plánovaného projektu nesúrodá. V skutočnosti nemala, analogicky ako Mečiar, zdroje na to, aby mohla zaviesť akýkoľvek „izmus“ či uzavrieť režim. To mohli spraviť až tí, ktorí zavádzali – ako inač – „demokraciu“. Po roku 1945 a hlavne 1948 „ľudovú“– po roku 1989 a najmä 1998 „liberálnu“.

■ NADIKTOVANÉ MODELY

Príbeh HZDS a V. Mečiara je však len príbehom jedného z viacerých a treba ho zaradiť do širšieho politického kontextu. Dnešný neoliberalistický model, v ktorom žijeme, je výsledkom geopolitických vzťahov po roku 1989 tak, ako bolo budovanie reálneho socializmu á la ZSSR výsledkom delenia sveta po roku 1945. V oboch prípadoch väčšina spoločnosti nepodporovala naoktrojovaný model usporiadania. V roku 1989 – 1990 bola podpora kapitalizmu u nás na úrovni štatistickej odchýlky. Výsledkom tohto rozporu bola logicky potreba uzavretia politického systému tak, aby voličom neposkytoval inú ako „správnu“ alternatívu. Pri rešpektovaní formálneho straníckeho pluralizmu (čo platí dnes a do roku 1960 aj za socializmu) možno režim uzavrieť tak, že určitá časť – napríklad v minulosti KSČ – dosiahne takmer monopolný vzťah k ostatným častiam politického systému. Tie predstavujú hlavne masmédiá a organizácie „oficiálnej“ občianskej spoločnosti. S procesom uzavretia politického režimu bolo spojené nielen budovanie socializmu, ale aj kapitalizmu po roku 1989.

Napriek nástupu Smeru-SD do vlády, jeho nerovnocenná pozícia v systéme je zjavná vo viacerých ohľadoch, čím trochu pripomína „nekomunistické“ strany pred rokom 1989. Hovoriť tu o pluralitnom politicko-mediálnom prostredí či reálnej občianskej spoločnosti je, mierne povedané, priskoro. Nič zásadné sa zatiaľ nezmenilo. Úloha demokratizácie je ešte pred nami. **Autor je politológ.**

Vladimír Mečiar ako predseda vlády vítal Slovenskú republiku spolu s občanmi na Námestí SNP.

Zavrhujú národ a spochybňujú cyrilo-metodské dedičstvo

Jozef HAJSTER – Zdroj ilustrácie: siscms.sk

V nedávnej minulosti sme zaznamenali snahy o zmenu Ústavy SR. Nejde len o jej paragrafové znenie, ale aj o preambulu. Neprekvapuje, že Most – Híd, ale aj SaS navrhovali, aby v nej boli ako štátotvorný subjekt uvedení občania namiesto národa. Odporcom súčasného znenia je tŕňom v oku aj jej odvolávanie sa na dedičstvo sv. Cyrila a Metoda. Zarážajúce je, že medzi pripomienkami a názormi sa objavili aj také, ktoré tvrdia, že nijaké také dedičstvo neexistuje. Lebo podľa nich sa nič z toho, čo vierozvestcovia na Veľkú Moravu priniesli a zaviedli, do súčasnosti neprenieslo.

Je smutné a nepochopiteľné, že na Slovensku je tak veľa odporcov nášho najstaršieho národného, štátneho a kultúrneho dedičstva. Už pri diskusiách a sporoch, ktoré prepukli okolo inštalácie sochy Svätopluka, sa ukázalo, že podľa slovenských kozmopolitov sú jediným dedičstvom z čias Veľkej Moravy akurát tak archeologické vykopávky. Keby išlo o ojedinelé názory, bolo by ich možné odbaviť mávnutím ruky. Odporcovia cyrilo-metodskej tradície význam tohto historického dedičstva pre súčasnosť však interpretujú veľmi mechanicky, a to tak, že ak existuje, tak malo v nezmenenej forme pretrvať až do súčasnosti. Chytajú sa aj slovíčok, keď tvrdia, že kresťanstvo na naše územie nepriniesli sv. Cyril a Metod, ale že tu bolo aj predtým, a preto by sme ich nemali označovať za vierozvestcov.

Isteže, kresťanstvo tu bolo už pred nimi a Pribina dal postaviť prvý kresťanský chrám ešte pred vznikom Veľkej Moravy. Podstatné je však to, že pôsobenie vierozvestcov znamenalo vo viacerých smeroch prelomovo vyššiu kvalitu, preto je historickým medzníkom.

■ *PANTEÓN ZAKLADATEĽOV*

Aj keď nie sme dedičmi hlaholiky, z pohľadu dejín Slovenska je podstatné to, že Cyril a Metod vytvorili písmo, ktorému rozumel ľud žijúci na tomto území, že sa staroslovenský jazyk stal aj štvrtým liturgickým jazykom, že zriadili arcibiskupstvo a do staroslovenčiny preložili Bibliu. Z hľadiska dejín a aj súčasnosti je z tých dávnych čias podstatné aj to, že Svätopluk vytvoril ríšu, ktorá mala v tom čase v našom stredoeurópskom priestore významné postavenie. Položili tak základy našej národnej a štátnej identity, aj keď vieme, ako kruto sa Svätopluk zachoval k Rastislavovi aj k nasledovníkom sv. Cyrila a Metoda. Súčasné znenie preambuly slovenskej ústavy je preto potrebné skôr doplniť o formuláciou s odvolaním sa aj na dedičstvo Svätopluka či Pribinu.

Podstatné je to, že tak v oblasti štátnosti, náboženstva, jazyka aj kultúry a dokonca i práva už v deviatom storočí položili sv. Cyril a Metod, ale aj Pribina, Rastislav a Svätopluk také pevné základy našej identity, že i napriek najrôznejším historickým peripetiám, zákrutám a križovatkám pretrvali stáročia a v čase národného obrodenia bolo na čo nadväzovať. Historickým vyústením tohto dedičstva je vznik samostatnej Slovenskej republiky. Preto si zakladatelia našej národnej a štátnej identity zaslúžia adekvátnu úctu. Jej prejavom malo byť aj pripravované súsošie sv. Cyrila, Metoda a Gorazda na Hurbanovom námestí v Bratislave. Jej osadenie je aktuálne reálne ohrozené.

■ *DOTVÁRANIE IDENTITY*

Z hľadiska slovenskej ústavy je podstatný postoj k slovenskej štátnosti. Iné národy si ju konštituovali oveľa skôr a podobné problémy už majú za sebou. Až po vzniku prvej Československej republiky sme sa konečne z Felvidéku aj oficiálne stali Slovenskom. Žiaľ, nerovnoprávne postavenie Slovákov a Slovenska pokračovalo aj v bývalom Československu a dotváranie našej národnej a štátnej identity tým bolo naďalej brzdené. Slovensko má teraz konečne možnosť dobiehať zameškané. Platí to aj o dedičstve vierozvestcov, ktorému je potrebné dať ten význam, aký majú pre našu súčasnosť. Ak odporcovia v tejto súvislosti zlomyseľne či posmešne hovoria, že ide o doháňanie toho, čo Slovensko premeškalo v európskom národno-buditeľskom 19. storočí, je to pravda. Dotváranie národnej a štátnej identity v žiadnom prípade neznamená uzatváranie sa do seba či izoláciu od vonkajšieho sveta, pretože národná orientácia a svetovosť sa v zásade nevylučujú.

S cyrilo-metodským dedičstvom súvisí aj otázka vlastenectva. Podľa kozmopolitov by slovenské vlastenectvo v 21. storočí malo byť maximálne zmesou či priesečníkom národného a európskeho rozmeru, ba niektorí dokonca tvrdia, že by sme mali budovať európsku identitu namiesto slovenskej, lebo tá je už podľa nich prekonaná. Takéto „vlastenectvo“ by však nebolo nič iné ako nepodarený mačkopes.

ANALÝZA

Siedme prikázanie

„Každý vie, že to, čo je vo vlastníctve iného, nie je možné bez dovolenia brať. No koľko postranných, nepriamych ciest vedie k tomu, aby sa napokon podarilo získať aspoň časť majetku niekoho druhého! Je predsa také lákavé zosnovať plány, aby nakoniec niečo z cudzieho majetku uviazlo v rukách toho, kto si ho vyhliadol. Siedme prikázanie však zakazuje okrádanie iných! Hovorí všeobecne a konkrétne zároveň. Týmto prikázaním je dokonca viac ako vlastný skutok posudzovaný už aj úmysel!

Len sa teda všetci obzrime naspäť! Koľkí, na pohľad bezchybní a bezúhonní ľudia sú v tomto smere odrazu ťažkými vinníkmi! Od najmenších detí až po starcov, všetci dnes rúhavo prehliadajú varovanie siedmeho prikázania. Proti tomuto prikázaniu nie je nič platné ospravedlňovanie, že sa na to dnes už tak úzkoprso nepozerá, že to predsa k životu na zemi patrí! Rovnako tvrdenia, že v oveľa väčšej miere ako jednotlivci porušujú toto prikázanie noviny a časopisy, sú naivnými výhovorkami, pretože práve títo široko pôsobiaci hlásatelia pracujú podľa záujmu svojich užívateľov – poslucháčov a čitateľov. Je teda zrejmé, že aj samotní príjemcovia správ sú zapletení do hustých vlákien osudu, ktorý na nich musí dopadnúť mocným úderom siedmeho prikázania. Ono rovnako ako aj všetky ostatné prikázania Mojžišovho Desatora obracia sa na človeka vždy jedine ako na samostatnú bytosť, ktorá si svojím myslením a konaním tká svoj vlastný životný osud! V múdro zariadenom diele Stvorenia nič neostáva bez odmeny či odplaty! Ani to najmenšie neostane nezaznamenané a nakoniec sa aj ono vráti k svojmu pôvodcovi, ktorý ho uviedol do života! Dávajte si preto pozor vy, ktorí to so sebou myslíte vážne a poctivo, aby ste v konečnom triedení na zemi neboli označení za opovrhnutiahodných lupičov a zlodejov, ktorí neváhali dennodenne prekračovať siedme prikázanie“.

Toľko kniha Zákony pro život na zemi z českého vydavateľstva Volání. Možno tie myšlienky znejú starosvetsky, ale veď predsa kresťanstvo so svojou náukou ešte aj dnes stanovuje určité neprekročiteľné normy. A koľkí ich stále a znova prekračujú? Je smutné, že aj dvadsaťročný príbeh Slovenska je príbehom mnohých, ktorí na ňom profitujú iba preto, že siedme prikázanie akosi vypustili zo svojich vlastných hodnôt. Veď prečo nekradnúť, keď kradnú všetci? Ale naozaj kradnú všetci? Veď to predsa nemôže byť pravda!

Ivan BROŽÍK
Foto: internet

Prioritou je vyliečenie sa zo systémovej krízy globálneho kapitalizmu

Silná polarita bohatých a chudobných

Roman MICHELKO

Minimálne od krízy, ktorá prepukla na prelome rokov 2007 – 2008, sme svedkami neutíchajúcej diskusie o tom, kam speje súčasný politicko-ekonomický systém. Charakter, hĺbka a systémovosť jeho krízy totiž vyvolala zásadné otázky. Čoraz viac ľudí si konečne uvedomilo, že táto kríza je iná, než boli tie tradičné cyklické krízy, ktoré už po niekoľko storočí priam so železnou pravidelnosťou sprevádzali kapitalizmus.

V súčasnosti nejde o tradičnú cyklickú krízu, keď recesiu po nejakom čase vystrieda konjunktúra a všetko pôjde ďalej, ako to bolo v uplynulých desaťročiach a stáročiach. Nie, dnes sa nachádzame na konci dlhovej špirály, ktorá tu ticho rástla vyše tridsať rokov, teda od konca 70. rokov s nástupom reaganomiky a thatcherizmu, teda politiky Washingtonského konsenzu – minimálneho štátu, nízkych daní, ale o to väčších výdavkov na zbrojenie.

Od vypuknutia krízy sa popísali stohy štúdií a analýz, v ktorých najlepšie ekonomické mozgy planéty, laureáti Nobelovej ceny za ekonomiku (Paul Krugman, Joseph Stiglitz, James Tobin, Amartya Sen) a mnohí ďalší detailne opisujú príčiny, prečo sme sa do tejto situácie dostali. Sme teda v stave, keď máme dokonalú diagnostiku toho, kam nás doviedol neregulovaný finančný sektor a vo všeobecnosti systém globálneho kapitalizmu. Čo nám však chýba, je účinná terapia tohto stavu. Preto práve terapia – alebo inak vyliečenie sa z hlbokej systémovej krízy globálneho kapitalizmu – je najvyššou prioritou dneška.

■ ORIENTÁCIA NA ĽUDÍ

Musíme nastúpiť na cestu, ktorá by mala mať za cieľ preskupiť sily v prospech ľudí. Koncepty na reformu kapitalizmu sú rôzne. Predovšetkým však si musíme uvedomiť, že kapitalizmus nie je monolit. Úplne iný je kapitalizmus v Škandinávii, v Nemecku, vo Francúzsku (všeobecne Európe) než v USA a úplne inak sa prejavuje povedzme na Filipínach či v iných krajinách tretieho sveta, kde sa za neľudských podmienok masovo zneužíva napríklad detská práca.

Samozrejme, existujú aj systémové nemarxistické alternatívy kapitalizmu, ako je Parecon, teda koncepcia profesora Michaela Alberta – značne utopický koncept participatívnej ekonomiky. Sú však aj realistickejšie koncepty, ako napríklad Schweickartov koncept ekonomickej demokracie, a potom je to samozrejme antiglobalistické hnutie (už so spomínanými konceptmi nobelistov – James Tobin, Amartya Sen, Paul Krugman, Joseph Stiglitz), ktorých riešenia sú realistické. Ich podstata tkvie v tom, že je najvyšší čas redukovať moc najvplyvnejších ekonomických, predovšetkým finančných korporácií, ktorých zisky pochádzajú primárne zo sofistikovaných špekulácií, ktoré navyše vytvárajú na trhoch obrovské nerovnováhy, čo okrem iného práve viedlo k dnešnej hlbokej dlhovej kríze. Opatrenia, ktoré treba prijať, sú všeobecne známe.

■ PROTI DAŇOVÝM RAJOM

Aj keď sa to možno nezdá, toto opatrenie je veľmi dôležité. Cez tzv. daňovú optimalizáciu sú národné vlády ochudobňované o obrovské prostriedky. Daňová optimalizácia sa stala mnohomiliardovým biznisom, vinou ktorého prostriedky určené pre spoločnosť končia na súkromných kontách finančných žralokov namiesto toho, aby sa podieľali na fungovaní spoločnosti. Je preto nevyhnutné, minimálne na celoeurópskej, ale možno neskôr aj na celosvetovej úrovni, zásadným spôsobom obmedziť daňové raje. Je absurdné, ak finančná skupina Penta, ktorej vlastníci sú z Čiech a zo Slovenska a ktorá v podstate celý svoj biznis rozvíja v strednej Európe, má svoj domicil v daňovom raji na Cypre. Podobné daňové raje sa ukázali ako veľmi účinný nástroj, ktorým sa tuneloval Dopravný podnik v Prahe či Finančné riaditeľstvo v Košiciach. Daňové raje totiž okrem optimalizácie zisku majú ešte jeden bonus – dokážu takmer dokonale zakryť vlastnícku štruktúru firiem, čo veľmi uľahčuje veľkú korupciu, resp. umožňuje bezpečné vyplácanie politických špičiek. Nakoniec, na vlastnej koži to pocítila aj nemecká vláda, keď sa prevalil škandál s utajenými kontami nemeckých prominentov v lichtenštajnských bankách. Až po odhalení tohto škandálu sa prišlo na to, o aké obrovské prostriedky bol ochudobnený nemecký štátny rozpočet.

■ NÁKAZA ŠPEKULATÍVNOSTI

Zamedzenie finančných špekulácií zavedením Tobinovej alebo inej podobnej dane, ktorá v značnej miere zdaní špekulatívne finančné transakcie (čím prestanú byť zaujímavé). Tým sa zároveň nepriamo stabilizujú finančné trhy. Skazonosný vplyv finančných špekulácií je všeobecne známy. Bolo to práve investičné bankovníctvo, ktoré spôsobilo financializáciu ekonomiky, nasalo najlepšie matematické mozgy, ktoré sa potom venovali komplikovaným finančným inováciám, a dnes je situácia taká, že 95 – 98 percent hodnoty obchodovaných akcií na svetových burzách nie je krytých tovarmi či službami. Po štyridsiatich rokoch takejto ekonomiky sme na konci dlhovej špirály a každému je jasné, že aj v tejto oblasti sme sa dostali na koniec slepej uličky a treba urobiť radikálny rez. Napokon, kedy by bol lepší čas na takýto zásah proti bankám ako teraz? Po tom, ako daňoví poplatníci svojimi daňami zachraňovali bankový sektor, si top manažéri vyplatili tučné bonusy a dokonca tí, ktorí ich priviedli k absolútnemu kolapsu, si vyplatili nepredstaviteľné zlaté či skôr platinové padáky. Situácia došla až tak ďaleko, že dokonca aj Angela Merkelová konštatovala, že investičné bankovníctvo spoločnosti dáva veľmi málo, ale berie si veľmi veľa a je teda najvyšší čas s tým niečo robiť.

■ POLARIZÁCIA ODMEŇOVANIA

Ďalej treba zaviesť sofistikované progresívne zdanenie, aby aj tí najbohatší v oveľa väčšej miere participovali na nákladoch spoločnosti. Zároveň bude potrebné nastoliť zásadnú diskusiu o pomere v odmeňovaní top manažmentu a radových zamestnancov. Táto téma je úzko zviazaná s extrémnou polarizáciou v príjmoch a ukazuje sa ako kardinálny problém. Dnes sme v situácii, keď už neexistuje nijaká racionálna väzba, resp. obhájiteľný pomer medzi prácou a odmenou pri odmeňovaní top manažérov. Kým pred 30. – 40. rokmi bol pomer medzi platom top manažéra a radového zamestnanca 1 : 30, dnes sa to vyšplhalo na absurdných 1: 600. To je hodnota, ktorá je nielen silne nemravná, ale vo svojej podstate ohrozujúca sociálny zmier v spoločnosti. Ale podľa neoliberálnej ekonomickej teórie je to v poriadku jednoducho preto, lebo takýto plat vygeneroval trh. A ten, ako vieme, má vždy pravdu.

Kto z toho teda profituje ? Percento, promile či desatina promile najväčších miliardárov? Je najvyšší čas, aby sa jednak riešila spravodlivosť odmeňovania, teda aby odmena bola v nejakej prijateľnej korelácii so zásluhou odmeňovaného, a zároveň, aby sa tí šťastnejší museli vo väčšej miere podieľať na financovaní nákladov spoločnosti. Bude nutné zaviesť stropy na odmeny top manažérov. Ak sú stropy prijateľné u špičkových športovcov, napríklad v NHL či NBA, nie je dôvod, prečo by nemali byť zavedené aj u top manažérov v investičnom bankovníctve, v hedžových fondoch či všeobecne v bankovom sektore. Nakoniec, čo iné a viac ilustruje zvrhlý charakter našej spoločnosti ako platinové padáky top manažérom, dokonca v štátnych podnikoch. Ako je možné vysvetliť, že bývalá riaditeľka Slovenskej pošty Marcela Hrdá dostala za svoje turecké hospodárenie odstupné vo výške 25 ročných platov bežných poštových doručovateľov.

Ďalším príkladom podobnej zvrhlosti je odmena, ktorú si nechali vyplatiť hayekovci za projekt vzorových rozpočtov samospráv. Len na ilustráciu uvedieme zopár parametrov: celková suma za projekt 1,3 mil. eur (teda asi 40 mil. Sk); cena za hodinu práce „experta“ 250 eur; cena za webovú stránku 1,4 mil. Sk. Dvaja z týchto „výtečníkov“ (Chren a Švejna) sa neskôr dostali do politiky a nemali hanbu obhajovať svoje zarážajúco vysoké nezaslúžené príjmy. Zároveň však nemali ani najmenší problém s tým, že štátni zamestnanci, trebárs učitelia, majú mesačný plat ani nie vo výške približne ich dvojhodinovej mzdy. Pri stanovení limitu by sme sa mali inšpirovať sociálnym učením cirkvi, ktorá stanovila, že mravne prijateľné je, aby majiteľ mal maximálne šesťnásobok príjmu svojich zamestnancov. Zároveň by ho to malo motivovať k zvyšovaniu platov svojich zamestnancov, keď spolu s nimi by mohol rásť plat aj jemu.

■ SELEKTÍVNOSŤ V ZDAŇOVANÍ

Ďalším z opatrení by malo byť selektívne zdaňovanie vybraných sektorov. Veľmi dobrým príkladom je porovnanie spoločenského prínosu dvoch veľkých firiem – automobilky Volkswagen a investičnej banky Goldman Sachs. Kým automobilka VW dosahovala predaj vo výške 137 mld. USD, jej zisk bol 1,2 mld. Ak si pritom uvedomíme, že vyprodukovala pridanú hodnotu vo výške 29 mld. USD a zamestnávala 368 500 ľudí, jej zisk bol na úrovni jedného percenta z tržieb, na zamestnanca to bolo 3 256 dolárov. Takýto zisk aj vzhľadom na potrebnosť a kvalitu jej výrobkov možno hodnotiť ako primeraný. Naopak, investičná banka Goldman Sachs v tom istom roku ako VW dosiahla zisk 13,4 mld. dolárov. To znamená, že vykázala zisk na jedného zamestnanca 422 700 dolárov. Takmer celý zisk však vygenerovala z obchodovania, rozumej z veľmi nebezpečných a spoločnosti veľmi málo prínosných špekulácií. Ak si pritom uvedomíme, že nasledujúci rok po svojich rekordných ziskoch bola nútená požiadať verejné rozpočty o sanáciu svojich strát, je jasné, že rovnako zdaňovať oba sektory, teda ten výrobný, ktorý vytvára nespochybniteľné hodnoty, a špekulatívny finančný kapitál, ktorý generuje astronomické zisky pre svojich akcionárov takmer bez pridanej hodnoty pre spoločnosť, je viac ako nespravodlivé.

■ V ZAČAROVANOM KRUHU

Ďalším z opatrení by malo byť zavedenie ochranných ciel na výrobky z tzv. lacných krajín, ktoré ničia priemysel tzv. vyspelých krajín. Hlavným cieľom však nie je ochrániť vyspelé trhy pred takýmito importmi, ale tlačiť na takýchto výrobcov, aby dodržiavali základné sociálne štandardy a ďalej nepauperizovali svojich zamestnancov. Ak sa produkčné náklady v celom svete aspoň ako-tak nevyrovnajú, bude to trvalo vytvárať nerovnováhu v obchodnej bilancii medzi produkčnými a odbytovými centrami. Klasickým príkladom, kde takáto nerovnováha spôsobila kolaps celého odvetvia, je textilný priemysel. V produkčných centrách v Ázii majú výrobcovia dotovanú cenu energie a pohonných hmôt, zamestnanci tam nemajú žiadne zdravotné či dôchodkové poistenie, je preto logické, že európsky textilný priemysel takýmto produkčným centrám nemôže konkurovať. Na druhej strane pauperizáciou európskej strednej triedy sme sa dostali do stavu, keď je európska stredná trieda odkázaná na lacné ázijské exporty.

Stáva sa z toho začarovaný kruh, ktorý treba preťať. Samozrejme, je jasné, že niečo také nemôže zaviesť samotné Slovensko. Sme súčasťou EÚ, čo je jednotný ekonomický a colný priestor, ba dokonca hrozí dvojsečnosť podobných opatrení. Nakoniec, východná Európa dlhé roky pôsobí ako oblasť sociálneho dumpingu voči jej západnej časti. Riešenie je jediné. Celá EÚ by mala zaviesť dovozné clá na tovary, pri ktorých nie sú dodržiavané sociálne štandardy. Zvýšením nákladov na prácu v Ázii sa európskym spotrebiteľom zdraží ich spotreba, tento stav však bude dlhodobo udržateľný.

■ POSTROPNÁ EKONÓMIA

No a v neposlednom rade je to aj otázka ceny surovín, ktoré sú nenahraditeľné. Aj keď to určite nebude populárne, do ceny fosílnych palív treba zakalkulovať aj ich nenahraditeľnosť. Vďaka tomu by sa stimuloval výskum ich trvalo nahraditeľných alternatív. Veľkým negatívom súčasnej civilizácie je jej závislosť od ľahko dostupných a relatívne lacných zdrojov energie. Je pravda, že obrovská industrializácia a veľký vedecký a civilizačný pokrok bol založený na lacnej rope. Toto obdobie sa viac-menej skončilo v čase prvej ropnej krízy v roku 1973. Dnes je cena ropy relatívne vysoká, ale, bohužiaľ, rozdiel medzi nákladmi na ťažbu a spotrebiteľskou cenou mizne v kapsách špekulantov a obchodníkov s ropou a, samozrejme, tvorí značnú časť príjmov tých najkonzervatívnejších absolutistických monarchií v Perzskom zálive. Udržiavanie takéhoto stavu spôsobuje aj obrovské morálne škody, lebo Západ je nútený proti vôli obyvateľov týchto ropných monarchií podporovať ich skorumpované a skompromitované diktatúry, lebo tie dokážu (je otázne za akú cenu) garantovať stabilitu v tejto oblasti. Je teda najvyšší čas, aby sa zisk z používania ropných produktov, povedzme spotrebná daň, primárne presmeroval na výskum energetických alternatív a vybudovanie patričnej infraštruktúry, ktorá ropnú dobu skôr alebo neskôr nutne nahradí. Zároveň bude nevyhnutné účinne čeliť veľmi vplyvnej ropnej lobby, ktorá má samozrejme záujem, aby naša závislosť od ropných produktov trvala čo najdlhšie.

Pritom už mnoho rokov máme odskúšané a fungujúce modely áut na vodíkový pohon a v poslednom čase veľmi akceleruje výskum vozidiel na báze elektrického pohonu. Stačí už len jediné – vybudovať patričnú infraštruktúru a môžeme v priebehu desaťročia prejsť na postropnú ekonomiku. Bohužiaľ, zdá sa, že niečo také je pre už uvedené okolnosti (ropná lobby, obrovské náklady na infraštruktúru) dnes možné realizovať len ako pilotné projekty v krajinách ako Island alebo v obmedzenejšej miere napríklad vo Švédsku, kde majú rok 2030 stanovený ako cieľ vybudovať ekonomiku, ktorá nebude závislá od ropy. Dnes sme skôr svedkami veľmi postupnej a relatívne pomalej evolúcie, kde používanie hybridov o niečo znižuje spotrebu a tým závislosť od ropy, ale je to z dlhodobého hľadiska slepá ulička a len predĺži „ropnú agóniu“ západného sveta.

■ POHĽAD DO BUDÚCNOSTI

Stojíme pred základnou otázkou, ocitli sme sa vo fáze systémovej krízy kapitalizmu. A je najvyšší čas pokúsiť sa odpovedať na otázku, či je možné tento systém nahradiť niečím iným alebo je možné ho reformovať? Je možné, aby mal kapitalizmus ľudskú tvár a bol po reforme trvalo udržateľný? Moja odpoveď je, že možno áno, otázne je, či by to potom ešte bol kapitalizmus. Ak by sa teda podarilo účinne zabezpečiť väčšinu spomínaných opatrení (eliminácia daňových rajov, efektívne progresívne zdanenie, garancie istých sociálnych štandardov práce na globálnej úrovni, odstránenie extrémnej polarizácie v príjmoch, selektívne zdaňovanie vybraných sektorov, zabránenie vysoko špekulatívnym praktikám investičného bankovníctva) Tobinovou či inou podobnou daňou a v neposlednom rade stimuloval výskum trvalo nahraditeľných alternatív k rope, tak v strednodobom horizonte 5 – 10 rokov by sa smerovanie našej civilizácie mohlo začať obracať z kolapsu smerom k predsa len o niečo priaznivejšej budúcnosti.

Košice odštartovali najväčší kultúrny projekt v dejinách Slovenska

Rozpačité hlavné mesto európskej kultúry

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív

Keď v roku 2008 zvíťazili Košice v medzinárodnom projekte Hlavné mesto európskej kultúry s projektom Interface 2013, zdvihla sa v metropole východného Slovenska vlna nadšenia. Nečudo, veď celoročný maratón podujatí s celkovým rozpočtom vyše 60 miliónov eur bol jednoznačne najväčšia kultúrna udalosť od vzniku samostatného Slovenska. Po materiálnej stránke určite.

Osvetlená katedrála v Košiciach.

Slávnostný začiatok Košice EHMK 2013 bol 19. januára. Zazneli hlasy oslavné i spochybňujúce. Primátor Košíc R. Raši pre SNN jednoznačne tento celoročný status mesta ocenil. Krátky rozhovor s ním publikujeme na prvej strane tohto vydania. Napriek tomu celkový pocit z tejto šance na zviditeľnenie našej krajiny napokon zostal rozpačitý. Milovníci kultúry teda čakajú, či sa organizátori rozhýbu a Košice sa dôstojne postavia po boku francúzskeho mesta Marseille, ktoré je v roku 2013 kultúrnym „dvojčaťom" druhého najväčšieho slovenského mesta.

■ ŠANCA AJ ZODPOVEDNOSŤ

Prvé varovné signály sa objavili v máji 2011, keď vedenie neziskovej organizácie Košice 2013 odvolalo z funkcie umeleckej riaditeľky celého projektu kunsthistoričku Zoru Jaurovú a do funkcie vymenovalo Vladimíra Beskida. Oficiálne preto, že nezvládala prípravu a jej predstavy o programe sa rozchádzali s vedením štábu organizátorov. Neoficiálne sa šepkalo o tom, že Bratislavčanka Jaurová so svojím príklonom k alternatívnemu umeniu jednoducho Košičanom prekážala. Ostatne, hlavné mesto východu je známe svojím lokálpatriotizmom a za čias bývalej Československej republiky sa trúsili vtipy o tom, ako tamojší ľudia nemajú veľmi v láske krásavicu na Dunaji a oveľa radšej sa pritúlia k Prahe. Keď utíchli mediálne prestrelky medzi novým a bývalým vedením, pustili sa organizátori do práce. Voľajako im to však nešlo. Viazla informovanosť i tendre na kľúčové investičné projekty. Nečudo, veď 60 miliónov eur zo štrukturálnych fondov EÚ je viac než lákavé sústo, a tak sa čulo lobovalo a samozrejme intrigovalo, len nie stavalo. Šanca cez Košice zviditeľniť špičkové kultúrne telesá i jednotlivcov z celého Slovenska začala strácať na žiarivých farbách. Nejde tu len o „namyslenú" Bratislavu. Veď aj Žilina, Martin, Nitra, Banská Bystrica či Poprad a ďalšie mestá určite majú na poli umenia čo ponúknuť.

■ ATRAKCIA LUNÍK IX

Po informačnej diéte sa ľudia hladní po kultúre konečne dočkali informácie o programe oficiálneho štartu podujatia Košice EHMK 2013. Pobavenie, rozpaky, ale aj šok vyvolala informácia, že jedným z vystupujúcich umelcov bude speváčka Anna Gaja. Nejde ani tak o to, že je manželkou starostu košickej mestskej časti Sever a zároveň člena dozornej rady projektu Mariána Gaju. V hre je skôr fakt, že na slovenskej hudobnej scéne patrí do sivého priemeru stredného prúdu populárnej hudby a v podstate je to neznáma speváčka z podnikových večierkov. Riaditeľ projektu Ján Sudzina sa po búrlivých negatívnych a najmä posmešných reakciách v médiách, vrátane internetu, vyjadril, že to bola stratégia organizátorov. Chceli vraj takzvanou negatívnou reklamou spopularizovať otvárací galakoncert... Korunu všetkému nasadili nemeckí novinári, ktorí síce na otvárací ceremoniál prišli, ale zo všetkého najviac ich zaujímalo preslávené rómske sídlisko Luník IX. Usporiadatelia zareagovali podráždene, ale čo mohli namiesto odpadkami zavaleného geta európskym médiám ponúknuť, keď kľúčové stavby Kasárne – Kulturpark a Hala umenia – Kunsthalle z bývalej krytej plavárne ešte nie sú dokončené. A kuvičie hlasy hovoria o tom, že do konca roku 2013 ani nebudú...

■ KATEDRÁLA ZHASLA

Napokon sa 19. januára otvárací galaprogram Košice EHMK 2013 uskutočnil. Dokonca si na ňom Anna Gaja zaspievala, aj keď asi päťdesiatka aktivistov sa demonštratívne obrátila k pódiu chrbtami a prítomným fotografom ukázali transparent s nápisom: Sledujeme politicky korektný kultúrny program. Okolo dvadsaťtisíc ľudí v centre Košíc potešil veľkolepý ohňostroj a následne pôsobivé nočné osvetlenie košickej dominanty – Dómu sv. Alžbety. Hlavné eso otváracej slávnosti, britská skupina Jamiroquai, aj keď je podľa znalcov za zenitom, tak isto prilákala tisícky vďačných divákov.

Čo však bolo nepochopiteľné, bola neprítomnosť verejnoprávnej RTVS na takomto významnom podujatí. Zdá sa, že problémy s komunikáciou zo strany usporiadateľov majú chronický charakter. Medzitým médiami prebehla správa, že gotická dominanta Košíc, Dóm sv. Alžbety, sa zasa ponorila do tmy. Dôvodom sú nevyhovujúca a opotrebovaná elektroinštalácia. Myslel vôbec niekto aj na túto technickú „maličkosť"?

Povesti, ktoré inšpirujú aj poučia

Jozef Tatár: Turčianske povesti, Vydavateľstvo MS, Martin 2012

KNIHA TÝŽDŇA

Povesť je vzácny žáner ľudovej slovesnosti, v ktorom sa uchováva dedičná pamäť ľudí obývajúcich konkrétny región. Nie je to inakšie ani v prípade čitateľsky veľmi úspešnej knihy Turčianske povesti, ktorá vyšla v druhom prepracovanom a rozšírenom vydaní vo vydavateľstve Matice slovenskej.

Kvalitne ilustrovaná kniha je plná zaujímavých, často až mýtických príbehov, ktoré zachádzajú do pradávnej minulosti, keď sa medzi Fatrami rozkladali len hlboké lesy a obrovské jazero, na ktorého brehoch sa „prehaňal divý tur". Čitateľ, a to zďaleka nielen detský, má možnosť nazrieť do tajomstiev kedysi hrdých a nedobytných hradov, dozvie sa o tom, ako uhorského kráľa zachránili na Znieve pred Tatármi, i o tom, ako Turci dobiedzali do neprístupných turčianskych údolí.

Autor, básnik a prozaik Jozef Tatár sa vo svojej tvorbe venuje predovšetkým deťom a mládeži, no najmä regionálnej histórii. Programovo vyhľadáva a spracováva slovenské povesti, ktoré vníma ako dôležitý kultúrny odkaz tvorivosti Slovákov. Jeho príspevok do „povesťovej mapy Slovenska" patrí medzi invenčné a zároveň objavné knihy, ktoré na základe príbehov ústne odovzdávaných z generácie na generáciu dávajú sklíčko po sklíčku dohromady mozaiku histórie našej vlasti.

Rázovitý Turiec zvykneme vnímať ako akúsi pokladnicu našej histórie, esenciu toho, s čím sa nám spája archetypálny obraz nášho rodu od prvých slovanských hradísk na úsvite histórie až po turbulentný stredovek s jeho vojnami a hľadaním zástoja ľudí v svojom rodnom kraji. Vyhľadávanie a vydávanie takto prežívajúcej histórie je činnosť vlastná práve Matici slovenskej. V dnešnom, často pomýlenom svete, v ktorom sa obrovský informačný smog pokladá za „vymoženosť", je toto sústavné matičné úsilie dôvodom na aspoň opatrný optimizmus, čo sa nášho národného prežitia a rozvoja týka.

(mab)

MEDAILÓN

V sedemdesiatych rokoch, ktoré sa označujú aj za roky najtvrdšej normalizácie, bolo Collegium Musicum ako zjavenie z iného sveta. Mladí muži hrajúci náročnú muziku, ktorá zniesla prinajmenšom európske kritériá. Za klávesmi vtedy sedel dlhovlasý mládenec s hudbou zázračne prítomnou v končekoch prstov – Marián Varga.

Budúci nestor rockovej hudby prelínajúcej sa s klasickými hudobnými postupmi sa narodil v Skalici a od šiestich rokov navštevoval ĽŠU, pričom paralelne bral súkromné hodiny kompozície u profesora Jána Cikkera. Neskôr sa stal žiakom Bratislavského konzervatória, kde študoval klavír u Romana Bergera a kompozíciu u Andreja Očenáša. To už prišli búrlivé roky šesťdesiate a Marián Varga sa stal členom skupiny Prúdy, s ktorou nahral v roku 1969 legendárny album Zvoňte zvonky. Jeho nepokojná povaha ho však hnala stále niekde inde, a tak založil prvú artrockovú slovenskú kape-

Život ako stála hudba

lu Collegium Musicum. Kto z dnešných päťdesiatnikov by si nepamätal slávny album Konvergencie, na ktorom sa mladí ľudia normalizačného Československa učili vnímať svetovú klasiku od Bacha cez Haydna, Stravinského až po Bartóka. Po zániku skupiny v roku 1979 sa Varga rozhodol pre úlohu osamelého bežca a ako jeden z prvých hudobníkov u nás sa začal venovať konceptu absolútnej improvizácie, teda komponovaniu hudby v reálnom časopriestore. Samozrejme, našiel si čas aj na piesňovú tvorbu. Jeho periodická spolupráca s Pavlom Hammelom priniesla päť albumov, ktoré sa právom dajú označiť za rodinné striebro slovenskej populárnej hudby a nezabudnuteľný je aj prvý rockový slovenský muzikál Cyrano z predmestia, ktorý je najmä ukážkou kreativity Mariána Vargu.

Z dlhovlasého mládenca s nervózne citlivými prstami na klaviatúre je dnes hudobník v najlepších rokoch, ktorý nedávno oslávil magických 66 rokov.

(mab)

HUMORESKA

Koho ešte český prezident Miloš Zeman neurazil

Poznáte ten starý od Lasicu a Satinského: Prosíme občanov, ktorí ešte neboli ministrami, aby sa prihlásili u súdruha Žinčicu. A zo súdruha sa stál pán Žinčica, stále mu svedčí úrad, ale pracuje už v Čechách. Po voľbách tamojšieho prezidenta mu pribudla nová agenda. Majú sa u neho prihlásiť všetci, ktorých zvolený kandidát na prezidenta Miloš Zeman nestihol uraziť. Napríklad všetkých novinárov, o ktorých povedal: „Trápí mě ten póvl a ten hnůj, kterým část české žurnalistiky prochází. Dokazuje to, že novináři jsou blbí. Ne všichni, ale většina z nich." Vzťah k mladej internetovej generácii vyjadril takto: „Člověk, který sedí u internetu, se může za jistých okolností stát profesionálním blbcem." Po voľbách v živom rozhovore českej televízie so samoľúbym úškrnom sprdol moderátora Jakuba Železného ako malého zasrana, že ho oslovuje ako prezident, a nie ako sa patrí podľa ústavy len ako zvoleného kandidáta na prezidenta.

U nás najmä ľudia spod Tatier na neho od roku 1999 doteraz nezabudli. Pán inžinier, kandidát vied, vtedy ako český premiér, na stretnutí šéfov vlád našich krajín zaťali: „Zlatý bažant je srovnatelný s průměrnou úrovní českých piv. Popradské pivo je vhodné pro rozpouštení zubních protéz, pokud je tam necháte přes noc." Nezabudli tiež „poprosiť" slovenských spotrebiteľov, aby si slovenským pivom nekazili chuť, a odporučili nám, aby sme radšej dovážali kvalitné pivo z Čiech. Pri odchode z rokovania mali zašepkať svojmu tajomníkovi: „Když se řekne Zlatý bažant, vzpomenu si na svůj pobyt v nemocnici." Ale to môže byť len klebeta.

Po rokoch svoj úchvatný bonmot Mohlo by im mesačne stačiť toľko fliaš, najlepšie popradského piva, koľko má ten-ktorý mesiac dní. Aby mali vždy čerstvé pivo, keď si do pollitra piva budú na noc ukladať zubnú protézu, pretože podľa mňa sú pán inžinier, kandidát vied doteraz stále presvedčený, pán inžinier, kandidát vied trochu korigovali, ale zrejme sú stále presvedčený, že slovenské pivo (Szlovák sör) je opojný mok vyrábaný z drveného vápenca. Ani by som sa nečudoval, keby sa onedlho exkluzívne expedovalo k nim do spálne na Pražský hrad. že vápence, ktoré obsahuje výhradne slovenské pivo, posilňujú zubnú sklovinu ich protézy, a preto sa tak žiarivo usmievajú.

Boli by sme radi, keby ich priateľ a náš premiér Fico ukázal počas prvej návštevy tatíčka prezidenta II., že je chlap na svojom mieste. Pri slávnostnej večeri by na oplátku zaťal riadny jánošíkovský žartík. Nariadil by nosiť na stôl iba popradské osemstupňové pivo Edelman. Pán inžinier, kandidát vied, vtedy už pán prezident Miloš Zeman, by sa svojmu nemeckému menovcovi určite viac potešili ako zástupcovi vyššej šľachty Schwarzenbergovi.

Milan ZEMO

Tanec nad plačom si s odstupom času môžeme vychutnať ako skvelú drámu

Peter Zvon alebo Vladimír Sýkora – muž jednej hry

Miloš FERKO – Reprodukcia: archív

Vlastné občianske meno Petra Zvona bolo Vladimír Sýkora. Narodil sa 9. januára 1913 v českom meste Chrudim v rodine úradníka štátnej správy, ktorý po vzniku ČSR pôsobil na Slovensku. Vyrastal preto v Bratislave, chodil na gymnázium v Zlatých Moravciach. Právo študoval v Prahe, záverečné skúšky však zložil v Bratislave začiatkom roka 1939. Pracoval ako právnik vo Všeobecnej úverovej banke, neskôr v Tatra banke. Zomrel vo veku 29 rokov 19. októbra 1942. Nesporne predčasne – na zaplakanie. Pred prvou inscenáciou svojho opusu.

Dobový plagát z roku 1943 ako pozvánka na premiéru Zvonovej hry.

Môže plač zvoniť?
Môže zvon plakať?
Iba ak tancujú...

Divadlo bolo celoživotnou vášňou mladého právnika. Pre časté návštevy divadelných predstavení nezložil záverečné skúšky v šiestej triede gymnázia. Práve preto, ako sme už uviedli, doštudoval a zmaturoval v Zlatých Moravciach, v nesporne pokojnejšom prostredí. Vzal si herečku. Manželka Oľga Kadancová-Sýkorová preložila pôvodnú českú verziu Tanca nad plačom do slovenčiny.

■ LYRICKÉ DIVADLO

Doménou záujmu a tvorby Petra Zvona nie je tradičná divadelná scéna, ale tzv. lyrické divadlo, v ktorom je zápletka potlačená a prevládajú reflexívne či poeticky ladené prehovory monologického rázu. Počas pražských štúdií chodieval na inscenácie známeho Emila Františka Buriana, ktorému ponúkol aj svoju dramatickú prvotinu (text sa nezachoval). Po návrate na Slovensko sa začal sústavnejšie zaoberať divadelnou kritikou. Recenzie a články uverejňoval pod pseudonymom Juraj Valach v časopise Elán, redigovanom Jánom Smrekom. V hodnoteniach sa prejavil ako kultivovaný komentátor schopný uchopiť hodnotu diela aj v rámci odlišnej, svojmu názoru a vkusovým preferenciám cudzej poetiky. Teoretické texty autora vyšli knižne v roku 1948 pod názvom Divadelné články a kritiky.

V rodinnom archíve Sýkorovcov sa zachoval text Zvonovej hry Vzdialená zem (s vročením 1942). V diele sa strieda próza s veršom. Dej sa odohráva na opustenom ostrove, na ktorom sa ocitnú traja stroskotanci. V replikách postáv zaznie mnoho narážok na vojnu vo „veľkom svete" mimo ostrova. Do imaginatívnej roviny hru posúva prítomnosť dvojice alegorických postáv Poézie a Smiechu.

■ DOSKY SVETA

Peter Zvon pre predčasnú smrť zostal v podstate tvorcom jedného diela. Hra Tanec nad plačom patrí ku klenotom slovenského divadla, má nadnárodný význam, býva často inscenovaná aj v zahraničí. Rukopis vznikol v roku 1942, o dva roky neskôr zvíťazil v súťaži vydavateľstva Tranoscius (členmi komisie posudzovateľov boli režisér Ján Jamnický, herec Ján Borodáč a Gabriel Rapoš), o ďalší rok, teda už po autorovej smrti, vyšiel tlačou. V roku 1943 vznikli naraz dve inscenácie – tradičnejšie ladená na javisku Slovenského spevokolu v Martine (režisér František Kudláč), v Slovenskom národnom divadle sa diela zmocnil Ján Jamnický – javisková poetika ktorého bola Zvonovi najbližšia.

V roku 1979 sa hra stala podkladom pre libreto rovnomennej opery B. Urbanca.

Podobne ako vo Vzdialenej zemi aj v Tanci nad plačom Zvon prelína reálny plán s imaginatívnym. Konflikt diela je postavený na stretnutí postáv šľachtickej rodiny, ktoré vystúpia z obrazu so Zvonovými súčasníkmi. Pod vplyvom už spomenutého lyrického divadla väčšina napätia nevyplýva zo zauzľovania zápletky, ale z viacznačnosti slova a jeho výkladu. Práve preto, lebo autor citlivo a zručne pracuje s dialógom, hra sa veľmi dobre číta, ba dá sa povedať, že pri čítaní výraznejšie vynikne jej básnivá zložka. Dielo je teda „aktualizovateľné" prinajmenšom dvoma spôsobmi.

■ TAJOMNO INTERPRETÁCIE

Znalkyňa dejín slovenskej medzivojnovej dramatickej tvorby Dagmar Kročanová zaraďuje Tanec nad plačom do línie veršovaných drám, medzi hry Kazimíra Bezeka, Márie Rázusovej Martákovej či Jána Poničana. Podobne ako v nich aj v Tanci nad plačom je posilnená lyrická zložka. Kročanová konštatuje, že z vývinového hľadiska veršovaná dráma zodpovedá slovenskému naturizmu v próze (Švantner, Chrobák, Figuli, Ondrejov) a nadrealizmu v poézii (Fabry, Reisel, Žáry, Lenko, Brezina, Rak). V rámci hľadania súvislosti však, najmä v súvislosti s Tancom nad plačom, netreba obísť ani ďalšiu dobovú tendenciu prózy , tzv. básnikov sujet (Ján Červeň, rané prózy Tatarku a Karvaša, poviedky dramatika Július Barča Ivana).

Zvonova dráma využíva poloparodicky ladené citácie rozličných žánrov literatúry (pijanská pieseň, renesančná úvaha o vladárovi, surrealistická báseň). Postavy zo súčasnosti i z minulosti sa teda nevyjadrujú vlastnými slovami, pretože sú súčasťou siete „kultúrneho kódu" narážok, v ktorom a ktorým sa pohybujú ako bábky.

Ďalšia významová línia hry nesie výrazné sociálno-filozofické posolstvo skepsy voči zmyslu dejín, ktoré sa v rozmanitých kulisách opakujú ako platňa ustálenej hierarchie príležitostí pre mocných. Ostatným, zvyšku, väčšine (v diele reprezentovanej sluhom Barnabášom) často nezostáva čas ani priestor na vyslovenie repliky – veď možno ani žiadnu nemajú... A záverečný smutný spev sluhu o svedomí, šťastí, srdci a utrpení ľudí vyvolá smiech.

Len mladá markíza Silvia sa odvracia...

■ OHLASY, ODOZVY, OZVENY

Pravdaže, interpretácia v sociálnom zmysle bola počas minulého režimu vyzdvihovaná nad iné. A Barnabáš bol proletár. Aj ním zostal. Spoločensko-kritická rovina je v texte prítomná, avšak nie výlučne, ale popri iných. Zvonova hra oslovuje najmä práve pre zrkadlenie viacvýznamovosti, neuchopiteľné bezo zvyšku žiadnou definíciou. Čím viac sa vzpiera tajomstvo, tým väčšmi vábi. Práve enigmatické výtvory bývajú najčastejšie vykladanými. Teda pokúsme sa vysvetliť ich ešte raz.

Tanec nad plačom je komicky poňatou tragédiou o strate viery v jazyk a zároveň ospievaním jeho krásy a možností – o čo väčšmi nádherných, o to väčšmi ničivých. Je málo textov slovenskej literatúry, v ktorých by slová, ako živel samy osebe, zneli tak omamne, opojne, mámivo a zároveň ukrutne a smutne...

Až ľudia pochopia, i keby sto ráz žili
a sto ráz lepšie život prenikli,
že stále neprekročia prah,
že stále stoja vo dverách, čo otvára im smrť...

Zvonova hra poskytuje posolstvo všeobecne platné bez ohľadu na reálie či časopriestor. Sen o sne, žiaľ za snom. Medziiným tiež predvedenie zlyhávania systému ako významu a schopného fungovania len v podobe viery v klam, t. j. hry, ktorá sa tvári, že je ozajstná. Pokiaľ neochabne vôľa poťahovať povrázkami. Alebo kým má kto.

Tanec nad plačom videli českí, poľskí, maďarskí, chorvátski diváci, hral sa v Paríži na najprestížnejšom svetovom divadelnom festivale Divadlo národov, knižne vyšla hra šesťkrát. Hru kladne hodnotili dramatik Peter Karvaš, teoretici Michal Chorvát, Jozef Felix. Konštatovali prepojenie kultivovanosti s ľahkosťou humoru a prekvapivú nedebutantskú zrelosť. Pod komickou témou odkrývajú závažné posolstvo – nielen mravné, sociálne či filozofické, ale i priamo estetické. Hra je totiž aj diskusiou o podstate a povahe umenia, jeho pôsobnosti i možnostiach. Ako píše Michal Chorvát – kritika divadla divadlom.

Milovi Urbanovi však prekáža, že je Čech. Mikulášovi Gacekovi – legionárovi, autorovi Sibírskych zápiskov a v tom čase pracovníkovi tlačového a kultúrneho oddelenia Ministerstva zahraničných vecí v Bratislave – zasa umelosť a cudzota. Drámu hodnotí medziiným takto:

„Lebo hra sa nám neprihovára svojskou, srdcu blízkou rodnou rečou, hra je konštrukciou, duchom, ideovým zameraním cudzia slovenskej duši, je deštruktívna a zvádza dnes, keď národ náš je na vzostupe, v najplnšom rozvitku tvorivých síl, k najčernejšej skepse, k myšlienkovej bezradnosti a defetizmu."

Pri všetkej úcte k autorovi zaujímavých spomienok a skvelému prekladateľovi z ruštiny z tohto jeho hodnotenia vanie dogmatizmus a snaha podriadiť umenie mimoestetickým kritériám. Pritom hodnotenie by sa dalo, bez povedomia o autorovi, pokojne prisúdiť hociktorému z kritikov v časoch budovania zajtrajškov v päťdesiatych rokoch..., alebo naopak niekomu z obrancov národa v deväťnástom storočí. Lenže Mikuláš Gacek posudzuje výtvor v konkrétnom časopriestore, je preto potrebné načrtnúť súvislosti – a najmä rozdiely. Zaiste, Zvonovo dielo je príkro odlišné od skvelej, rovnako v roku 1943 inscenovanej Matky Júliusa Barča Ivana. Tak ako si boli nepodobní autori. Zvon je experimentátor, majster jemného náznaku, duchaplnosti a hoci nostalgickej, kultivovanej predsa len ironie. Nadväzuje, ako som už spomenul, na metódy a postupy avantgardného divadla. Navyše áno, pôvodom Čech, áno, syn úradníka, teda človeka priamo napojeného na systém ČSR. Barč Ivan pochádza z rodiny učiteľa, narodil sa a vyrastal na Spiši tesne po prvej svetovej vojne v ovzduší likvidácie priemyslu v regióne spôsobenej prudkou zmenou podmienok po vzniku republiky, zažíva vznik dolín hladu. Jeho Matka je hrou výsostne vážnou, sociálne motívy a umiestnenie do konkrétneho slovenského prostredia však tvoria len kulisy drámy povôh, opretej o najlepšie tradície antickej tragédie, prepojené s impulzmi expresionistického divadla.

Vskutku obdivuhodná náhoda, že v priebehu jedného roka sa v malom štáte uskutočnili inscenácie dvoch diel nadnárodného významu. Možnosť prítomnosti a realizácie dvoch natoľko odlišných individualít ako boli Barč Ivan a Zvon ma nikdy neprestane fascinovať. Nesporne patrí podľa mňa k najväčším darom a zázrakom pestrosti, ktorých sa kedy slovenská kultúra stala účastnou. Azda dnes, s odstupom, sme už schopní vychutnať si naplno obdiv, údiv, radosť. V atmosfére koexistencie, nekonfrontačne.

Škoda sa vzdávať vecí, čo sú krásne
nože sa napime nostalgie
nech nežije kto básne nepísal

alebo slovami piesne Zvonovho grófa Alfréda vybrnkanými na lýre...

Len trochu hudby snáď,
len niečo melódie,
len trochu súladu a niečo poézie,
to vlastne všetko je, čo dnešným ľuďom chýba.

Peter Zvon

Keď počúvam, dívam sa, čítam Tanec nad plačom, zakaždým sa mi prihodí, že by som si chcel mnohé zapamätať. Po návrate neviem, čo presne to malo byť. Ak vôbec. Iskra v mydlovej bubline prekĺzla cez obraz alebo zrkadlo. Okamih požičaný náhodou zázraku.

Vyznanie plaču

Tanec nad plačom bola prvá divadelná hra, ktorú som kedy čítal. Cez jej básnivosť prenikol som do schopnosti textov znieť aj mimo javiska. V replikách zanikal autor, nebol mi potrebný. Napokon asi málokomu. Zostáva v dôsledku krátkosti bytia tieňom v pozadí obrazu – väčšmi neskutočným než postavy. Poskytuje príležitosť čítať a dívať sa bez ohľadu na prítomnosť tvorcu či darcu. Málokedy máme možnosť ponoriť sa takto priamo do prameňa... Niekedy sa mi zdá, že odstúpil aj náročky..., aby sme mali lepší výhľad.

Tanec nad plačom stal sa mi posolstvom, zjavením, hudbou slova od prvej skúsenosti v štrnástich (pod dojmom inscenačného stvárnenia), tiež náplasťou na odpor voči slovenskej dráme vzbudený úryvkami zo Statkovzmätkov a Ženského zákona, ktoré sa mi v hlave poplietli do klbka Janov, Mišov, Zúz a Már... Naťahovačky o roľu a bránenie komusi pre čosi vo vydaji mi boli vzdialenejšie než repliky postáv vystúpivších spoza rámu. Samozrejme som ľutoval, že nie sú naozaj a že sa nedá za nimi ísť, bolo mi s nimi ako s Alicou v krajine zázrakov, za zrkadlom či v Stredozemí s hobitmi – a všade inde, kde sa nevyžadovalo porozumenie v zmysle presnej logiky. A nízke bitie ľudí po prstoch za tie či iné prečiny – akoby deti mali stáť v kúte, akoby kútov bolo dosť v malej miestnosti národa pre ľudí, veď už sa nieto kde za čo hanbiť – ako sa možno hanbiť, na čo sme zabudli... Zahoďme za chrbát zvady, poberme sa na huby.

Alebo si zacitujme:

... súhlasím. Skončime. Slovo nech víno má.

Hovoriť o vládach vec nie je rozumná.

Noblesa, odstup, nadhľad, netransparentnosť, popretie malichernosti a sklonu ku konkrétnym narážkam. Otvorenie priestoru na myslenie. Nádhera!

Keď som si neskôr čítal životopisné portréty o autorovi, nevyhnutne vždy stručné, bolo mi ľúto. Tohto tvorcu ako jedného z mála, naozaj... Hoci viac-menej zo zištných dôvodov som si predstavoval, že mohol napísať toľko a viac hier ako Ivan Stodola či Július Barč Ivan alebo Stanislav Štepka. Niežeby sa mi zmienení autori nepáčili..., ale Zvon by sa slovenskej dráme pridal. Umrel na týfus. Vskutku škoda, že nefungujú stroje času – vrátiť sa, zmodernizovať vodárenský systém, trocha chlóru, mechanizmy cvak-cvak... Aké jednoduché...

(mf)

Kňaz, národný buditeľ, mecenáš, spoluzakladateľ Matice slovenskej

Dobrodinec a mecenáš Juraj Tvrdý

V roku 2013, keď oslávime 150. výročie založenia Matice slovenskej, intenzívnejšie si pripomenieme vývoj udalostí smerujúcich k založeniu tejto inštitúcie, ako aj priebeh príprav, a priblížime si osobnosti slovenskej histórie podieľajúce sa na založení Matice slovenskej. Spomienka na významné činy patrí všetkým – i tým, ktorí nie sú spomenutí v učebniciach dejepisu. Zaraďuje sa k nim aj kňaz, buditeľ, mecenáš, spoluzakladateľ Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha Juraj Tvrdý (1780 – 1865).

Kanonik Juraj Tvrdý patril k významným osobnostiam 19. storočia nielen v duchovnej oblasti, ale bol aj rešpektovaným dobrodincom a podporovateľom slovenskej literatúry. Počas života pôsobil v Jágri, v Nitre, v Drietome, vo Visolajoch a v Púchove. Patril k spoluzakladateľom Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha.

■ VYNIKAL SCHOPNOSŤAMI

Narodil sa v meštiackej rodine v Žiline. Jeho rodičia Juraj a Anna, rodená Rajčániová, si zaumienili poskytnúť mu čo najlepšie vzdelanie. Prvé roky školskej dochádzky absolvoval v tzv. normálke. Keďže bol bystrým dieťaťom a dobrým žiakom, rodičia sa rozhodli umožniť mu gymnaziálne vzdelanie. To absolvoval v Žiline. V septembri 1797 nastúpil na štúdiá do kňazského seminára Nitrianskeho biskupstva, kde tiež patril k popredným študentom. Dôkazom toho je, že ho ešte ako poslucháča nitriansky biskup F. Fuchs vymenoval 1. septembra 1802 za svojho obradníka. Za kňaza ho vysvätili 10. júla 1803, no do 8.októbra 1804 vykonával funkciu obradníka.

V roku 1804 po vzniku Jágerského arcibiskupstva dostal nitriansky biskup F. Fuchs poverenie vykonávať v Jágri funkciu vikára. Rozhodol sa vziať so sebou i svojho obľúbeného kňaza. Jurajova túžba za domovom však bola silnejšia ako vďačnosť a úcta k svojmu biskupovi. Po krátkom čase sa rozhodol pre návrat do Nitry.

Juraj Tvrdý

Tu ho vymenovali za podsprávcu nitrianskeho kňazského seminára. Keďže sa stavy vrchných hodnostárov kňazského seminára znižovali, túto funkciu vykonával len do 8. decembra 1805. Ďalšou zastávkou Juraja Tvrdého bola obec Drietoma, kde mu tamojší farár – jeho bratranec – ponúkol miesto kaplána tamojšej farnosti. Vo svojej kňazskej dráhe pokračoval od novembra 1806 vo Visolajoch, kde pôsobil do apríla 1808.

■ CIRKEVNÉ FUNKCIE

Širšie pole pôsobnosti sa mu otvorilo v Púchove. Prejavil sa ako dobrý kazateľ, priateľ ľudu a mecenáš. V roku 1815 sa stal zástupcom hlavného biskupského deputáta, sledoval prácu novovymenovaných farárov, bol dozorcom cirkevných stavieb v púchovskej doline. V roku 1827 ho vymenovali za prísediaceho Svätej stolice a v roku za seminárneho rektora a zároveň riaditeľa Ústavu vyslúžilých farárov. V roku 1834 sa stal čestným opátom blahoslavenej Panny Márie z Jástu. Do roku 1859, keď sa stal lektorom kanonikom nitrianskej kapituly, vystriedal rôzne vyššie kňazské funkcie.

Počas svojho života odovzdal na dobročinné ciele 41 188 zlatých. Finančnou sumou 1 050 zlatých sa spolupodieľal na založení Spolku sv. Vojtecha, podporoval výstavbu kostolov, žilinského sirotinca a značnú čiastku peňazí venoval na štipendiá usilovných študentov – nakupoval školské pomôcky chudobným školákom, kupoval a daroval študentom náučné knihy, podporil nižšie reálne školy v Žiline, dal vyrobiť nové kostolné zvony v Žiline, prispel na výstavbu kostolov... Pravidelne podporoval aj svoje mnohopočetné chudobné príbuzenstvo. Vo voľnom čase sa venoval štúdiu českej a slovenskej literatúry a časopisov, písal si s významnými slovenskými národovcami . Z dobových prameňov sa dozvedáme, že sa obetavo staral o svoju matku.

Juraj Tvrdý zomrel 23. novembra 1865. Pochovali ho 25. novembra do krypty v Nitrianskom hrade. Na obetavého duchovného vďační Žilinčania nezabudli. Na budove Katolíckeho domu na Hurbanovej ulici v Žiline sa nachádza jeho pamätná tabuľa.

(hr) - Ilustrácia: archív

Pamätnú tabuľu pri príležitosti 90. výročia návštevy Andreja Hlinku v meste a 75. výročia výstavby miestneho Katolíckeho kultúrneho domu, ktorý nesie Hlinkovo meno, odhalili v Stropkove. Tabuľa má podľa farára a dekana Jána Šveca Bilého podporiť národné a vlastenecké povedomie najmä u mladších ľudí.

Tabuľa Hlinkovi

Na podujatí sa zúčastnili primátor mesta Peter Obrimčák, predseda Matice slovenskej Marián Tkáč a košický pomocný biskup Stanislav Stolárik, ktorý v kostole celebroval slávnostnú svätú omšu. Kňaz, národovec a politik Andrej Hlinka (1864 – 1938) navštívil prvýkrát Stropkov v roku 1922. O 15 rokov neskôr v meste začali stavať Katolícky kultúrny dom nazvaný jeho menom ako centrum kultúrneho života mesta. Po komunistickom prevrate v roku 1948 Hlinkovo meno, ako aj slovenský znak z priečelia budovy zmizli, obnovili ich po roku 1990, keď dom vrátili pod správu farnosti.

Podujatie spojené s kultúrnym programom organizovali Matica slovenská, miestna rímskokatolícka farnosť a mesto Stropkov. Tabuľa na Katolíckom kultúrnom dome má podľa farára a dekana Jána Šveca Bilého pripomínať jeho výstavbu a Hlinkovu návštevu, ale aj podporiť národné a vlastenecké povedomie najmä u mladších ľudí. „Tí mladí akoby zabúdali na svoje korene. Je veľmi dôležité uvedomovať a udržiavať si slovenské srdce a príslušnosť k tomuto národu," povedal.

Zdroj: teraz.sk, TASR

Pred 150 rokmi vyšlo v Budíne prvé číslo časopisu Sokol

Vzorom boli Slovenské národné noviny

Helena RUSNÁKOVÁ – Ilustrácia: archív

V rokoch 1861 – 1868 vychádzalo štyridsaťšesť tlačených a jedenásť rukopisných novín a časopisov. Tento počet bol na slovenské pomery vzostupný, ale v celokrajinských reláciách skromný. K najčítanejším časopisom vtedy patril Sokol, časopis pre krásne umenie a literatúru. Jeho vydávanie je spojené s menami významných osobností slovenskej literatúry. Prvé kroky na vydanie tohto časopisu podnikli Ján Palárik a Jozef Karol Viktorin.

Pre Viktorina a Palárika bola od začiatku kľúčová otázka, koho by mohli poveriť funkciou redaktora Sokola. Napokon sa dohodli, že požiadajú Pavla Dobšinského, aby sa ujal tejto funkcie. Dobšinský v tom čase pôsobil ako profesor na lýceu v Banskej Štiavnici. Jozef Viktorin mu v roku 1859 napísal: „...V ohľade na rúcho, v ktorom sa budúci almanach objaviť má, už bolo ustanoveno, že to bude kroj docela slovenský, tak že sa i tie pozostatky češtiny: kružekované ě a byl vymustrujú a pravopis celkom dľa gramatiky Hattalovej ustrojený bude..."

■ ŠTIAVNICKÁ PREMIÉRA

Viktorinove a Palárikove plány však boli ďalekosiahlejšie. Ich cieľom bolo presvedčiť Dobšinského, aby sa presťahoval do Pešťbudína a tam vydával politické noviny, ktorých prílohou by mal byť Sokol. Vzorom pre Viktorina boli Štúrove Slovenské národné noviny a ich príloha Orol Tatranský. Dobšinský myšlienku presťahovania sa do Pešťbudína zásadne odmietol. Funkciu redaktora časopisu Sokol prijal pod podmienkou, že časopis bude vychádzať v Banskej Štiavnici. Prvé číslo beletristického časopisu Sokol vyšlo 5. mája 1860 v Banskej Štiavnici. Vyšli však len dva ročníky. Prvý od mája do decembra mal 24 jednohárkových čísel, druhý v roku 1861 od januára do júla 22 čísel. Dobšinského povolali za farára do Drienčan a vydávanie časopisu bolo dočasne prerušené.

■ BUDÍNSKY ŠTART

V rokoch 1862 – 1869 redakciu Sokola viedol Viliam Paulíny Tóth – básnik, prozaik, dramatik, publicista, podpredseda Matice slovenskej (od roku 1867), politik, poslanec uhorského snemu, prekladateľ... Po prepustení zo štátnych služieb v roku 1860 sa venoval literárnej a kultúrno-osvetovej práci. Pôsobil v Budíne, kde vydával humoristický časopis Černokňažník (1861 – 1864). V roku 1863 sa presťahoval do Skalice. Sám sa staral o zhromažďovanie príspevkov do Sokola, o ich redigovanie, ilustráciu, tlač, finančné zabezpečenie. Na stránkach Sokola dostávala priestor aj mladá hviezdoslavovská generácia.

Paulíny v časopise uverejňoval aj vlastné literárne práce. Zameriaval sa na životopisy významných slovenských a slovanských osobností, tiež na písanie historických textov. Medzi jeho najznámejšie patria Trenčiansky Matúš, Kráľova žena, Tatársky plen a iné.

Časopis Sokol vychádzal pravidelne vždy dvadsiateho prvého v mesiaci v tlačiarni Martina Bagóa v Budíne. Celoročné predplatné bolo šesť zlatých. Prvé číslo vyšlo 21. januára 1862 a malo 40 strán pestrého zábavno-náučného obsahu. Paulíny doň zaradil báseň J. M. Hurbana Básnikov pomník, článok Spomienky na 11. máj roku 1854, životopis Ľudovíta Štúra, históriu hradu Beckov, článok Jána Beskydova (Jána Palárika) Vzájomnosť slovanská a pre milovníkov prírody bol určený článok Svišť...

V časopise nechýbala psychologická úloha, užitočné rady pre čitateľov (liečenie kašľa, rady na liečenie vypadávania vlasov, čistenie drevené suda...), krátke správy z oblasti školstva, súdnictva, cestného ruchu, o nových vynálezoch a iné zaujímavosti. Súčasťou časopisu boli aj hádanky a súťaže.

Koncepcia a zloženie prvého čísla bolo zárukou úspešnosti časopisu. V rovnakom duchu sa niesli i ďalšie čísla. Listovanie v časopise, ktoré vyšlo pred 150 rokmi, je zaujímavé i pre moderného človeka 21. storočia, pretože nám približuje život a filozofiu ľudí danej doby.

Pri príležitosti 1 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu vyšiel zborník príspevkov z programovej konferencie, ktorý vydal Úrad Trnavského samosprávneho kraja (TTSK).

Zborník o svätcoch

Krajská samospráva pripravila na jubilejný rok do 200 podujatí pre verejnosť, školy, mládež a ďalšie skupiny obyvateľov s cieľom pripomenúť najdôležitejší medzník v dejinách slovenského národa. Viaceré podujatia sa už v školách či kultúrnych zariadeniach uskutočnili. Medzi prvými bola konferencia za účasti predstaviteľov krajských a mestských samospráv, vysokých škôl, cirkví, kultúrnych a spoločenských inštitúcií TTSK. Rokovanie pozdravil aj prezident SR Ivan Gašparovič a jej konanie vyzdvihol predseda Matice slovenskej Marián Tkáč. Vystúpenia, ktoré na podujatí odzneli, sú v zborníku, zostavovateľom ktorého je predseda TTSK Tibor Mikuš. Ten na podujatí hovoril o cyrilo-metodskej tradícii na území dnešného TTSK. Otázke cyrilo-metodskej tradície v tisícročných dejinách Slovenska sa venoval kardinál Ján Chryzostom Korec, bývalý arcibiskup Róbert Bezák vystúpil k aktuálnemu odkazu sv. Cyrila a Metoda pre našu súčasnosť. Príspevok rektora Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave Jozefa Matúša je o odkaze vierozvestcov pre rozvoj vzdelanosti a riaditeľa Spolku sv. Vojtecha Vendelína Plevu o cyrilo-metodskej tradícii vo vydaniach spolku. Zástupca Stálej misie SR pri Rade Európy Emil Kuchár sa venoval Slovensku v rodine Rady Európy a Juraj Hladký z Trnavskej univerzity odkazu cyrilo-metodskej a postcyrilo-metodskej christianizácie v názvoch obcí a riek.

Zdroj: teraz.sk, TASR

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Nádherné činy v prospech národa

Zakladajúcou členkou Matice slovenskej s poradovým číslom 22 v novej ére sa stala vzácna pani Korcová z Bratislavy. Bolo to jedno z jej veľkých želaní pred podstúpením náročnej operácie a jej manžel, zakladajúci člen Matice s poradovým číslom 2, jej toto prianie aj s dcérou splnili. Je to takmer neskutočný príbeh, hodný zaznamenania, lebo svedčí o láske Sloveniek a Slovákov k svojej Matici. Hreje pri srdci aj fakt, že napriek všetkým hromom a bleskom, do prieku všetkým nežičlivcom zvonku a, žiaľ, aj zvnútra, meno Matice slovenskej má naďalej svoju cenu. Pripravujeme diplomy zakladajúcich členov aj pre ďalšie významné osobnosti nášho spoločenského života, ktoré majú Maticu rady.

S podporou a so sympatiami voči Matici sa stretávam doma aj v zahraničí. Slováci z celej Ukrajiny, organizovaní v Matici slovenskej na Zakarpatskej Ukrajine, sa stretli už po dvanásty raz v Užhorode. Predsedovi zakarpatskej Matice slovenskej Jozefovi Hajnišovi odovzdala generálna konzulka Slovenskej republiky ocenenie podpredsedu vlády a ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslava Lajčáka pri príležitosti 20. výročia Slovenskej republiky. Matičné poďakovanie za vzkriesenie slovenského života u nášho východného suseda patrí aj honorárnym konzulom, slovenskému na Ukrajine – Olegovi Adamčukovi, a osobitne ukrajinskému honorárnemu konzulovi na Slovensku – Stanislavovi Obickému. Potvrdzuje sa, že žriedla našej národnej hrdosti nevyschli, že stačí úsilie obetavých ľudí, ktorí nešetria silami, a ovocie sa ukáže.

Verme, že počas tohto jubilejného roka sa nám podarí vzbudiť úctu k národným a vlasteneckým hodnotám aj u ďalších ľudí, a to vrátane vplyvných občanov nášho hlavného mesta. Bodaj by tento rozbehnutý rok bol naozaj úspešný, plný nádhernej práce v prospech nášho národa doma i v zahraničí.

PREDPLATNÉ NA ROK 2013

Ročné predplatné **26 €**

Polročné predplatné **13 €**

Slovenské národné noviny si môžete objednať aj na adrese

snnredakcia@matica.sk

aj na na tel. čísle

043 / 4012 837

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska

Spod spravodajského pera

■ GEMERSKÝ VEČER

Každý z nás občas pocíti vnútorný impulz zmierniť svoj každodenný, neraz vybičovaný pracovný rytmus a pracovné tempo. Nielen oddych, ale tiež túžba po stretnutí s príjemnými ľuďmi, so známymi aj s neznámymi vedie naše kroky do plesovej siene. Nič nové pod slnkom ani v našich národných dejinách. Lebo už nezabudnuteľný rodoľub Ľudovít Štúr jasnozrivo vyhlásil: „Kým Slovák spieva, živý je!“ Žiada i patrí sa dodať: nielen kým spieva, ale aj kým tancuje. Nášmu ľudu bolo do skoku aj vtedy, keď okolo neho prechádzala veľká psota. Traduje sa o nás, že sme najťažšie príkoria prežili aj vďaka svojej zvláštnej schopnosti na istý čas ustrnúť. Ale len čo sme v takomto znehybnení prečkali akúkoľvek pohromu, vzápätí sme svoje bôle, no rovnakým dielom i radosti a šťastie vyspievali, vytancovali. S cieľom zabudnúť na každodenné starosti a krúžiť vo víre valčíka sa zišla spoločnosť v Revúcej na prvom plese tejto sezóny – Gemerskom večeri. Po niekoľkých rokoch opäť spojilo pri organizácii svoje sily mesto Revúca a Miestny odbor Matice slovenskej v Revúcej. Samotnému plesu predchádzal kultúrny program venovaný gemerskému rodákovi Mirkovi Baranovi, ktorý už, žiaľ, nie je medzi nami. Na javisku sa stretli viacerí umelci, ktorí s ním spolupracovali – Ľudová hudba Michala Šimka, mužská spevácka skupina Húžva, skupina Borievka s Jánom Ambrózom a známa speváčka ľudových piesní, rodáčka z Gemera Anka Molnárová. Po programe sa hostia plní dojmov, ale aj neskrývaného dojatia presunuli do kaviarne Alfa, kde ples slávnostne otvorila primátorka mesta Eva Cireňová. A potom nastalo nefalšované „plesanie“, ktoré trvalo až do skorých ranných hodín. Už teraz sa tešíme na budúci ročník Gemerského večera!

Ľuboslava LACJAKOVÁ

■ FILM ARBITRÁŽ

V Dome Matice slovenskej v Galante sa 24. januára 2013 zišlo asi sedemdesiat záujemcov, ktorých upútala projekcia dokumentárneho filmu Arbitráž. Na podujatí sa zúčastnil predseda správnej rady a riaditeľ ÚPN Ivan Petranský, autori filmu, pracovníci ÚPN Ján Mitáč a dokumentarista Ondrej Krajňák. Tento rok uplynie odvtedy 75 rokov a celé generácie o otázke Viedenskej arbitráže vedia žalostne málo. Pozornosť pri výučbe sa v minulých rokoch upriamovala skôr na Mníchovskú dohodu, ktorá znamenala koniec Československa. Viedenská arbitráž pripravila Slovensko o tretinu územia a o vyše štvrť milióna obyvateľov, pritom v niektorých oblastiach nie na jazykovo zmiešanom, ale čisto slovenskom území. Spolužitie Slovákov a Maďarov je úzko spojené a zaťažené viacerými nedorozumeniami a historickými problémami. Viedenská arbitráž z roku 1938 patrí práve medzi tieto udalosti. Film z dielne Ústavu pamäti národa Arbitráž je pokusom rečou filmového dokumentu zachytiť a uchovať výpovede pamätníkov na udalosti niekoľkých dní v roku 1938. Tu v Galante žijeme na zmiešanom území a táto tematika je dôležitá nielen preto, aby sa Slováci i Maďari vyrovnali so svojimi dejinami, ale aj preto, aby nedochádzalo k deformáciám v ich chápaní. Z toho dôvodu chce Dom Matice slovenskej v Galante umožniť premietnutie filmu a stretnutie sa s jeho autormi čo najväčšiemu počtu ľudí. A aj keď dve stretnutia v doobedných hodinách so žiakmi galantských škôl sme museli pre chrípkové prázdniny preložiť, poobedná projekcia pre verejnosť sa uskutočnila a stretla s veľkým ohlasom a so záujmom verejnosti. Ďakujeme Ústavu pamäti národa za snahu zachytiť dejinné udalosti z rokov okupácie Maďarskom čo najobjektívnejšie. Film by si mal pozrieť každý občan Slovenska nielen na juhu, ale i na celom území Slovenska, aby bolo toto obdobie mementom do budúcnosti.

Zlatica GAŽOVÁ

■ VÝSTAVA V RIMAVSKEJ SOBOTE

V Gemersko-malohontskom múzeu v Rimavskej Sobote bola otvorená výstava s názvom Posvätný odkaz – Cyril a Metod v slovenskom výtvarnom umení. Na otvorení výstavy sa podieľali Gemersko-malohontské múzeum, Dom Matice slovenskej v Rimavskej Sobote, Klub výtvarných umelcov a teoretikov v Bratislave, Výtvarný odbor Matice slovenskej a mesto Rimavská Sobota. Kurátorom výstavy je predseda Klubu výtvarných umelcov a teoretikov a predseda Výtvarného odboru Matice slovenskej PhDr. Ladislav Skrak. Výstava prezentuje vzácne diela a ich autorov, ktorí rozvíjali cyrilo-metodské tradície v slovenskom výtvarnom umení. Ide o sochárov Tibora Bartfaya, Jána Kulicha, Stanislava Mikuša, Kláru Patakiovú, Mariána Polonského, pedagóga a výtvarníka Ľubomíra Bereša a víťaza súťaže na pomník svätcov Cyrila, Metoda a Gorazda v Bratislave Antona Gábrika. Návštevníci môžu uvidieť aj práce maliara Stanislava Harangozóa, Ľuba Zelinu, Zuzany Hložníkovej či Evy Trizuljakovej. Ide o reprezentatívny výstavný celok a dlhodobý výstavný projekt na Slovensku a v zahraničí, pričom jeho zavŕšenie sa uskutoční v Košiciach – európskom hlavnom meste kultúry. Výstavu rozprávajúcu príbeh o slovanských vierozvestcoch si môžu návštevníci pozrieť v priestoroch Gemersko-malohontského múzea do 28. februára 2013.

Ingrid ŠULKOVÁ

Človeče, ale veď vy ste šašom na politickej scéne! *Karikatúra: Peter GOSSÁNYI*

PRIPOMÍNAME SI

11. februára

– Svetový deň chorých a trpiacich

– pred 120 rokmi sa v Abramovej narodil významný slovenský balneológ a milovník prírody Juraj Országh (1893 – 1952), iniciátor výstavby lanovky Tatranská Lomnica – Skalnaté pleso

– v roku 1933 sa vo Fiľakove narodil slovenský historik, ktorý svoj tvorivý život prežil v Prahe, občan z komunistickej „Čiernej listiny“ a signatár Charty doc. PhDr. Ján Mlynárik

12. februára

– v roku 1773 vydala Mária Terézia dekrét o zákaze kočovania Rómov, sobášenia sa medzi pokrvnými príbuznými, o povinnosti dávať deti na výchovu do roľníckych rodín, o povinnom zamestnaní a zarábaní si na živobytie; úsilie sa ani po 240 rokov v plnej miere nevydarilo

– pred 105 rokmi sa v Paríži narodil svetoznámy karikaturista Jean Effel, vl. menom Francois Lejeune (1908 – 1982), jeho najznámejšiu knihu Stvorenie sveta sfilmovali u nás a text nahral Jan Werich

– v roku 1938 nemecké jednotky obsadili Rakúsko (75. výročie)

13. februára

– v roku 1633 prišiel pred inkvizičný súd Galileo Galilei, aby obhájil svoje tvrdenie o guľatosti a otáčaní Zeme (380. výročie)

– pred 110 rokmi sa v Liege narodil svetoznámy autor románov o komisárovi Maigretovi Georges Simenon

14. februára

– v roku 1970 vo Vysokých Tatrách otvorili Majstrovstvá sveta v severských disciplínach; začalo sa farebné televízne vysielanie v ČSR

15. februára

– za prvého prezidenta Slovenskej republiky zvolila vtedajšia Slovenská národná rada Michala Kováča, kandidáta HZDS, 20. výročie

– pred dvadsiatimi rokmi umrel český humorista Miroslav Horníček

16. februára

– v roku 1868, pred 145 rokmi, zomrel v Istanbule hlavný veliteľ policajných síl Osmanskej ríše Mehmed Bej, vlastným menom Ján Banďa, pôvodom Slovák

– pred 105 rokmi umrel v Martine matičiar, etnológ, archeológ a botanik Andrej Kmeť (1841 – 1908), zakladateľ Slovenskej muzeálnej spoločnosti, jeho herbár je súčasťou Slovenského národného múzea v Martine

– v roku 2006 Žilinčan Radoslav Židek získal na ZH v Turíne zlatú medailu v snouborde

17. februára

– v roku 1938 výbor Hlinkovej slovenskej ľudovej strany prijal rezolúciu žiadajúcu čs. orgány uznať osobitosť slovenského národa a dať mu autonómiu (75. výročie)

– na Ponikách sa v roku 1918, pred 95 rokmi, narodil vynikajúci ľudový rezbár, muzikant, spevák a rozprávač Ondrej Madoš, obľúbená postava folklórnych festivalov (umrel v roku 1972)

– pred piatimi rokmi zomrel MUDr. Benjamin Tinák, básnik, prozaik, rozprávkar a esejista, lekár, ktorý pôsobil aj v Mongolsku a Afrike (1930 – 2008)

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.